

sertius

Bedrijfszeker milieu- en veiligheidsadvies

- Remy-Toren, Vaardijk 3 bus 202, 3018 Wijgmaal (Leuven). Tel (016) 31 70 80
- Deinseseesteenweg 114, 9031 Drogen (Gent). Tel (09) 321 77 80
- Centre d'Entreprise et d'Innovation, Chemin du Cyclotron 6, 1348 Louvain-La-Neuve. Tel (010) 39 00 80
- Website: www.sertius.be — E-mail: info@sertius.be

Gille
Van Burm
Vangeenberghe
& Partners

Juridisch advies — Bodemsanering — Audit — ISO 14001 — OVR-SWA VR — MER —
Milieucoördinator — Due Diligence — Ruimtelijke Ordening

De kunst van het sanitair

Geberit Monolith

■ GEBERIT

Wanneer je aan renovatie denkt, heb je zelden gebrek aan ideeën. Dankzij de modulaire structuur kan deze sanitaire module worden geïnstalleerd zonder bouwtechnische aanpassingen. Er wordt een compacte sculptuur tussen de muur en het porselein gecreëerd. Geberit Monolith biedt een oplossing om je badkamer te vervangen door een fascinerend kunstwerk. Hedendaagse kunst voor je badkamer. Makkelijk te plaatsen in bijna alle bouwsituaties.
Meer informatie over Geberit Monolith: → www.geberit.be

Verantwoordelijke Unité 2012-2013:

Laura Ysenbaardt

Medewerkers:

Liese van Aert, Daan Janssens, Pieter Van Elst, Valérie Dhaese, Wouter Antonissen, Bert Collijs, Laurens Dekeyser, Stefaan Jamaer

Existenz VTK vzw (Blok 6, Studentenwijk Arenberg 6/0 - 3001 Heverlee)

Voorzitster : Ruth Heirman

Vicevoorzitter : Matthias Vanhoutteghem

Beheerder : Sarah Jacobs

www.existenz.be

Vlaamse overheid

Met de steun van KULeuven, Departement ASRO. Speciale dank aan drukkerij ACCO.

1 2 ③

Voor de allerlaatste keer van dit academiejaar ligt hij hier voor u, de derde en laatste Unité. Aan alle mooie liedjes komt een eind en met spijt in het hart dragen we de fakkel over naar het volgende Existenzjaar. Dit belet ons echter niet om nog een laatste keer het beste van onszelf te geven. In deze editie focussen we niet alleen op architectuur maar komen allerlei disciplines die aan architectuur verwant zijn aan bod. 'Architect Anders' zal het thema vormen en daarbij ook onze leidraad zijn. We belichten het werk van architectuurfotograaf Filip Dujardin, tuinarchitecten Bart en Pieter komen aan bod als ook Geert Verbruggen, voormalig architect en momenteel eigenaar van een Bed & Breakfast.

Daarnaast mag een uitgebreid fotoverslag van het hoogtepunt van dit Existenzjaar zeker niet ontbreken. De Existenzweek lokte massaal veel nieuwsgierigen en dat zouden we graag met jullie delen. Er werden tal van workshops en lezingen georganiseerd die op veel bijval konden rekenen. Nog eens een dikke welgemeende 'merci' aan iedereen die is komen kijken, luisteren, eten en dansen.

Verder nog schreef Lieven De Cauter dit keer onze column waarin hij zijn ongezoeten mening geeft over architectuur in Vlaanderen en zit er achteraan nog een heuse stukje artwork van Bisser. Lausanne vormt dit keer het decor voor de erasmusrubriek en Sven Grooten (B-architecten) laat binnen kijken in zijn eigen woning.

Hopelijk hebben jullie plezier gehad in het lezen van de Unité, wij hebben alleszins ons uiterste best gedaan om er een hebbeding van te maken!

Veel leesplezier en tot volgend jaar!

Het Unité-team

4-5 | AHA

6-7 | IN DE KIJKER

8-9 | COLUMN

10-11 | THEMA

12-13 | GRENSOVERSCHRIJDEND

14-15 | REPORTAGE

16-17-18 | BEELD

19 | OVERDRACHT

20-21 | BUITEN DE LIJNEN

22-23 | (T)HUISWERK

24-25 | OP EIGEN BODEM

26-27 | OP VISITE

28-29 | ERASMUS

30 | PRIKBORD

31 | ARTWORK

AHA

WIM DELVOYE HUWELIJK TUSSEN KUNST EN GOTIEK

Of ik Delvoye kon interviewen? Daar had ik eerlijk gezegd schijt aan. Niet omdat ik zijn werk slecht vind, integendeel anal kiss en cloaca toveren nog altijd een glimlach op mijn andere kringspier. Nee, ik dacht gewoon: Delvoye dat is een windbui, een enfant terrible, een lading zonder inhoud. Holy crap, wat zat ik ernaast! Ik durf stellen dat dit de enige AHA is waar u ook écht een AHA! Zult uitslaan. Een interview met Delvoye is als kijken naar een duivel in een wijwatervat, de uitdrukking lijkt voor hem gemaakt. Dus hou u vast aan alles wat u lief is, want na dit interview staat waarschijnlijk niets nog overeind. Architecten zijn slijmballen, buitenlanders houden van gotiek en Renaat Braem maakte het lelijkste land alleen nog lelijker.

Delvoye spuwt en bewondert.

GEEN INTERESSE

U: Waarmee bent u kunstenaar geworden en, bijvoorbeeld, geen architect?

Architectuur interesseerde mij toen niet. Mijn ouders waren niet het soort dat zei 'ga maar architectuur studeren, want dat is nuttig.' Alle chance, vandaag ben ik blij dat ik een kunstenaar ben. Want architecten, grafici en designers zijn vaak gefrustreerde kunstenaars. Ze zouden liever de waardering krijgen die kunstenaars krijgen voor hun werk. Neem nu Paul Robbrecht, wat die in de kranten heeft moeten lezen over zijn stadshal. Zoiets heb ik met mijn kunst nooit meegemaakt, ik zou daar niet goed van zijn. Trouwens, mijn interesse in architectuur is dubbel: geen enkel bouwwerk dat in de laatste twintig jaar gebouwd is interesseert me. Ik vind ze gewoonweg niet schoon, niet gedurfd en niet geïnspireerd. Noem mij nu is één bouwwerk dat schoon is?

U: Euh.. het MAS?

Vind je? Pak eens een camera en film het helemaal rondom rond. Ga da naar huis, zet u in uw zetel, speel het af en vraag u vervolgens af: is dat boeiend? Ik vind dat zo lelijk als het groot is. Als ik naar Chartres ga, dan ben ik geboeid tot de laatste steen.

U: Mmm, twintig jaar geleden stopte het dus voor u. Welk gebouw zou dat zijn? Bilbao?

Ghery is goed begonnen, maar dan veel verslechterd. Nee, Jean Nouvel, dat was de laatste grote architect. Maar neem nu Foster, dat is toch de godfather van de lelijke architectuur?

U: Uzelf staat anders ook aan het hoofd van een groot bedrijf. Hoe werkt dat dan bij u?

Ik heb een 8 à 9-tal medewerkers. Zij werken hoofdzakelijk met autocad en Rhino. Ik heb die mensen nodig, voor al mijn tekortkomingen. Gelukkig voor hen heb ik veel tekortkomingen. (lacht) Toch vind ik het ontstellend te zien hoe weinig de meesten van het totale functiepakket van autocad gebruiken, dat programma, daar zit zoveel meer in. Trouwens, als architecten ons bureau bezoeken is de verbazing groot als ze zien wat voor sterke computers we hier hebben. De ironie wil dat we die dankzij de crisis van hen kunnen overkopen, want van de crisis merken we hier voorlopig nog niet veel.

U: Zelfs in andere opzichten hebt u veel weg van een architect, wist u dat? U als conceptueel kunstenaar maakt het merendeel van uw werk niet zelf. Wij bouwen onze huizen ook niet zelf.

Ken je de 'design en build'-movement? Die waren van mening dat je geen goed resultaat kon krijgen als je niet bezig was met de werf. Anders krijg je geen connectie met de materialen. Ik zou nog een stap verder willen gaan. Ik wil ook de opdrachtgever zijn, want enkel zo ben ik de volledige chef d'orchestre. Kijk, om vernieuwend bezig te kunnen zijn heb je die volledige driehoek nodig. Je moet het systeem hiervoor aanpassen, want het model nu is slijmen. Een klant verandert vijftien keer van mening, waardoor het project vaak etherisch wordt. Logisch, want je kan een mens maar beperkt kwaad maken. Je zit dus met het probleem dat diegene met het geld en diegene met de creativiteit niet dezelfde persoon zijn. Ik zou bijvoorbeeld een oud huis in Brussel willen kopen. Ik sloop het. En vervolgens bouw ik er een nieuw huis op in een mengeling van Gotiek en Art Nouveau. Het zou zich schoon verhouden in die Brusselse omgeving en dan schilder ik het pistache. Of neem Francis Ford Coppola, die maakte met eigen geld Apocalyps Now, om zeker te zijn dat het een meesterwerk werd.

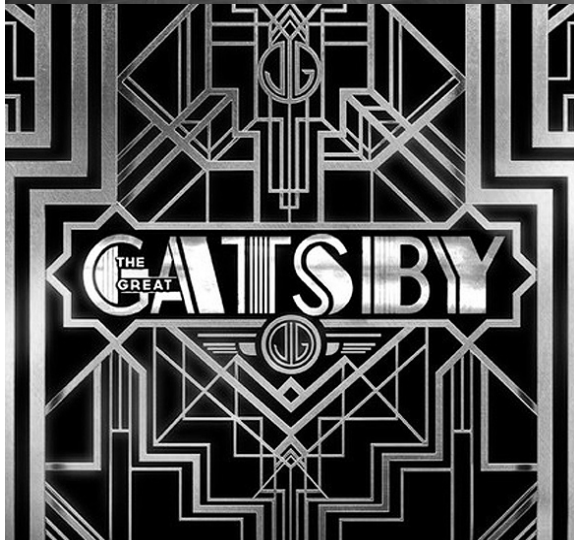
GOTIEKGEEK

U: Een gotisch huis in Brussel bouwen, het brengt ons naadloos bij het volgende thema. Vanwaar uw interesse voor 'gotiek'?

Ja, vanaf gotiek is het bergaf gegaan. Architectuur is begonnen met een kolom. Daar werd één naast gezet en dan legden ze er een horizontale kolom op. Zo zijn alle goede bouwstijlen ontstaan. Later zijn we dan de kracht gaan uitspreiden over koepels en ribben. Zeer ingenieus. Gotiek is het enige, en ik zweer het u, het enige wat buitenlanders bewonderen. Daarvoor komen ze massaal naar hier, niet voor de Kennedytunnel. Wist je dat trouwens, de Kennedytunnel was ooit de beroemdste tunnel ter wereld. Die staat zelfs in Poolse schoolboeken. Maar ik heb nog geen één Japanner die tunnel zien fotograferen!

1. Wim Delvoye 2. Stadsaal Robbrecht en Daem 3. Arabisch instituut van Jean Nouvel 4. still uit Apocalypse Now 5. Stonehenge 6. kathedraal van Lincoln 7. modelwijk van Renaat Braem 8. detail van de Ferraris kaart 9. Cloaca 10. film- poster van The Great Gatsby

U: Welke gotische gebouwen vindt u zelf echt de moeite waard?

Goh, de Duomo, de Notre-Dame, Chartres, Freiburg. Je merkt, ik en mijn assistenten praten over kathedraal, zoals dj's over hun muziek praten. Lincoln is trouwens ronduit prachtig. Ze wouden toen echt de mooiste maken, en dat is hun ook gelukt.

U: Waarom juist die kathedraal? Wat maakt haar zo boeiend?

Beeld u in dat er hier enkel eiken stonden. Alleen maar bossen, verder niets. Die mensen toen wouden iets bouwen dat zo goed was als die eiken. En dat is hun gelukt. Je kan dat vergelijken met Dubai. Oké, bakken kritiek zijn er al gevloeid, maar uiteindelijk was er daar eerst niks. Een woestijn. En daar scheppen ze dan nieuwe steden. Ik bewonder dat enthousiasme.

U: U kent ongetwijfeld Viollet-le-Duc, hij was een even grote gotiekgeek als uzelf. Na jaren van studies ontwierp hij een ideale kathedraal. Was dit inspiratie voor uw kapel?

Nee, dat is te grof. Ik heb wel al zijn boeken hier staan en enkele van zijn punten zijn heel tof. Vooral technisch dan, hij was een hele goede ingenieur. Ook dat idee van 'beter dan de middeleeuwen' en 'we gaan de Notre-Dame verbeteren' vind ik super. Hij wist: we kunnen beter dan vroeger, dus we doen het ook. Dat vind ik een heel goede mentaliteit.

U: Uw ander gotisch werk dan. Een graafkran uit gotiek. Wat is daar boodschap hiervan?

Dat was surrealisme. Eerder voor de lol, maar daarmee is wel mijn passie voor gotiek ontstaan. Later ging de ironie weg en ging ik meer en meer de principes gebruiken in plaats van enkel oppervlakkige ornamenten. In onze eerste werken gebruikte ik het misschien eerder oppervlakkig. Die graafmachine en ook de kerk die in het Louvre stond. Dat was misschien nogal ersatz-gotiek. Dat doen we nu niet meer. We gebruiken de principes van de gewelven en combineren deze met de kenmerken van staal.

U: Waarom koos u dan juist voor gotiek?

Ik was me daar altijd wel van bewust dat gotiek echt not-done was. Neo-gotiek nog het meest van allemaal. Oké, die baksteen gotiek is triestig, maar komaan, we zijn al zestig jaar aan het afgeven op die neo-gotiek. Doe er dan toch iets mee, dacht ik dan.

RAUM EN ORDNUNG

U: Bent u betrokken bij de bouw van uw werken?

Ja, iedere keer moet er weer gebouwd worden. Bij jullie is dat ook zo. Maar bij jullie is de opdracht saai. De opdrachtgever is saai. Dus het gebouw is natuurlijk ook saai. Neem nu Renaet Braem. Dat is toch de grootste lelijkheid die er bestaat? Hij werkte voor het ministerie, de saaiste opdrachtgever die je u maar kan bedenken. En dan zie je zo die nazi-idealen terugkomen.

U: Nazi-idealen?

Ja, hij had daar wel bewondering voor, voor die mannekes. Zijn hele woordenschat is daarvan afgeleid: ruimtelijke ordening, daar hoor je toch zo raum en ordnung in. Ja, de nazi's moesten weg, maar hun tactieken moesten ze behouden. Mensen moesten samengedreven worden in woontorens zodat ze gecontroleerd konden worden. Ze moesten ook opgevoed worden. Vandaag wordt daar op voortgebouwd. Bob Van Reeth verkondigde het zo: 'Het platteland is voor de koeien.' Heel intellectueel links was het daar mee eens, want dat klonk esthetisch correct: zo konden ze die wildgroei van die lelijke fermetten tegenhouden. Maar als dat nu is wat de mensen willen, dan moet je daar naar luisteren. En zo kom je bij de kaart van de Ferraris, ken je die?

U: Ja, die is wel mooi.

Inderdaad, en weet je waarom? Omdat alles er peis en vree is. Wat je erop ziet is democratie. Iedereen zijn eigen hof waar je kan doen wat je wil. Maar nu willen ze iedereen in lelijke woontorens steken, met als uitzicht een nog lelijkere woontoren. En wat is het antwoord van de mensen? Graffiti! Dat is het antwoord van het volk dat zegt dat het die architectuur lelijk vindt. Maar Braem had vrij spel. Hij was vriendjes met Achille Van Acker. Samen richtten ze het ministerie van wederopbouw op én nog een resem andere ministeries. Dat hun ordeningsplannen verouderd zijn staat buiten kijf. Het bewijs? Ik heb nogal wat grond, en wat blijkt, de grond van één van mijn weiden is geklasseerd als 'meer'. Dus ik bel naar het ministerie: 'Sorry, maar ik zie mijn koeien toch niet verdrinken.'

U: Terug naar gotiek. De kerktoren, de kapel, het zijn voor ons, gecatechiseerde vlamingen, vertrouwde elementen met sterke connotaties. Is het op deze vooroordelen dat u inspeelt?

Kijk, er is niets nostalgisch aan. We kopen aan de marktprijzen cortenstaal in grote hoeveelheden aan. Vervolgens snijden we het op maat. We hebben zoveel plezier aan ons werk, omdat we er dingen mee doen die je in schilderkunst veel minder kunt hanteren. Stereoscopie bijvoorbeeld. Dankzij die kleine afstand tussen je ogen kunnen we diepte waarnemen.

U: Zoals het zicht dat je krijgt als je opwaarts kijkt in die toren die u in Venetië zette. Dat is duizelingwekkend. Je ogen zoeken constant andere focuspunten in die stortvloed van details.

Ja, en het is gewoon gebaseerd op een biologisch inzicht.

U: Op welk werk bent u het meest trots?

Goh. (het is naar normen van dit gesprek lang stil) Toch Cloaca.

U: Welke Belgische collega's maken werk waar u sterk van onder de indruk bent?

Ik ga nooit naar kunst kijken. Zeg nu zelf, jij ziet toch ook liever een film. Allé, de Great Gatsby komt uit, die wil je toch gezien hebben? Of Django Unchained, dat is toch geweldig.

U: En dan mijn typische afluiter, stel U heeft nu een uur niets te doen. Wat zou u met dat uur doen?

Wandelen in de tuin. Ik heb twintig hectare. Met één uurtje kan ik juist één toertje doen.

Tekst Daan Janssens

SEEBAD PRORA

Dit hotel op het Duitse eiland Rügen was ongetwijfeld niet een van Hitlers beste investeringen. Het werd nooit gebruikt. De kolos, de naam die de locals het bouwwerk gegeven, werd ontworpen als vakantieparadijs speciaal voor de arbeidersklasse. Het complex heeft een capaciteit voor maar liefst 20 000 gasten en palmt 4,5 km van de kustlijn in. De architect, Clemens Klotz, won met zijn project op de wereldtentoonstelling in Parijs (1937) de Grote Prijs voor Architectuur. In 1936 werd de eerste steen gelegd. Vier jaar later zou het project voltooid moeten geweest zijn. Toen Wereldoorlog II uitbrak in 1939, werd de bouw echter stilgelegd.

Beeld www.ispank.me

HUMAN TOWERS

'The Human Towers' zijn een reeds 200 jaar oude Catalaanse traditie. Tijdens de wedstrijden bouwen en ontmantelen verschillende teams hun eigen menselijke toren, of 'castell'. Hiervoor hebben ze een brede basis nodig van honderden mensen die precies en perfect gepositioneerd staan. De castells zijn meer dan vermaak, ze representeren de essentie en het motto van de Catalaanse cultuur en bevolking: Sterkte, evenwicht, moed en gezond verstand. Tijdens de laatste wedstrijd nam David Oliete deze foto's van bovenaf. Zie hierboven het verassende resultaat.

Beeld David Oliete
Meer foto's op davidoliete.4format.com

PANTONE PAIRINGS

Iedereen kent ze wel, de Pantone kleurkaarten. Kunstenaar David Schwen goochelt al zijn hele leven met kleuren en maakt beroepshalve regelmatig kleurencombinaties. Schwen kreeg daarbij het idee om de wereldberoemde Pantone kaartjes na te maken maar dan met echte huishoudproducten, de Pantone Pairings waren geboren. Volgens Schwen zelf doen de aaneengeplakte kaarten hem denken aan hoe mensen hun eten samenleggen om er ietwat appetijtelijk uit te zien. Wel nu, met de hulp van deze Pantone Pairings weet u perfect welke kleurencombinatie er niet alleen smakelijk uit ziet maar tegelijk ook eetbaar is.

Beeld David Schwen

BAKSTENEN EN BALLONEN

Architectuur en strip? Zwart en wit? Of toch niet zo ver van elkaar verwijderd als je in eerste instantie zou denken? Jean Nouvel, Rem Koolhaas, Bjarke Ingels, Norman Foster: ze hebben allemaal ooit een strip gebruikt om hun projecten te presenteren. Melanie van der Hoorn ging verder op zoek naar het bizarre verband tussen strip en architectuur. Het resultaat is dit boek, waarin drie facetten van de relatie aan bod komen. De strip als (re)presentatievorm, als deel van de ontwerpmethode en als architectuurkritiek. Er worden dus verschillende striptekenaars die bestaande of imaginaire gebouwen een centrale plaats gaven in hun werk en architecten aan het woord gelaten over onder meer projecten die nog nooit werden gepubliceerd.

Beeld nai010

GASOMETER

De Gasometer was, tot hij werd stilgelegd in 1988, de grootste gastank van Europa. Zijn indrukwekkende schaal: 68 meter diameter en 117 meter hoog, gingen niet onopgemerkt voorbij aan het kunstenaarskoppel Christo en Jeanne-Claude. Veertien jaar geleden bouwden ze er 'the Wall', een muur uit kleurrijke olievaten die de ruimte bruuft in tweeën splitste.

Nu keert Christo, na het overlijden van zijn partner in 2009, alleen terug naar Oberhausen en deze keer met een Big Air Package. Met een inhoud van 177 000 kubieke meter had het ook Gigantic, Enormous of simpelweg Huge Air Package kunnen zijn. Dat geheel terzijde. De schaal van het project is echter niet nieuw in het oeuvre. Dat dit de eerste Christo is die je daadwerkelijk van binnenuit kan beleven, dat is wel een primeur!

Wij hebben het geluk dat het Ruhrgebied amper 207 kilometer van ons verwijderd is, dus geen excuus is goed genoeg. U heeft nog tot eind december.

Beeld Christo & Jeanne-Claude

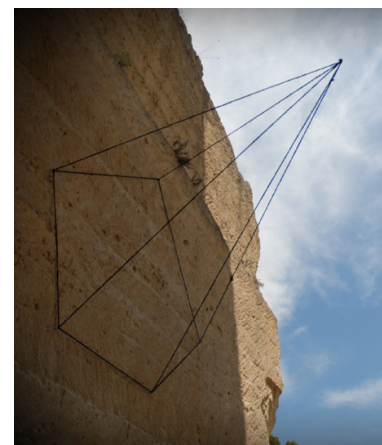

ROPES

Onze eigenste Pieter-Jan Gijs en Arnout Van Vaerenbergh zijn niet de enige die met touw kunnen toveren (weliswaar met hulp van ... ahum). Ook Theo Pirisi, pseudoniem: Moneyless, heeft een touwfijngewoeligheid in zijn vingertoppen zitten. Voor zijn serie 'Ropes' trok hij naar San Francisco en Oak Land. Het onderwerp van elke foto is een hoekig web dat in de lucht lijkt te zweven.

Beeld Moneyless

INNER-CITY ARTS

Skid Row, L.A., de plaats met het hoogste dakloosheidscijfer van heel de United States. Hier pootte Michael Maltzan Architecture de Inner-City Arts Campus neer. De school biedt jaarlijks kunstonderwijs aan meer dan 10 000 kinderen en jongeren. Ze kunnen er schilderen, in het theater spelen, dansen, keramiek- en beeldhoudlessen volgen, gebruik maken van de gemeenschappelijke keuken of de bibliotheek, de tentoonstellingsruimte bezoeken, enz. Het project werd opgetrokken in 3 fasen van 1995 tot 2008. Het resultaat was een klein openlucht dorp, waar de functionele ruimtes aansluiten op een netwerk van tuinen en pleinen. De witte, strakke muren staan in fel contrast met het grijze gezicht van Skid Row. Dit profileert de campus als een ware kunst-enclave. De muren zijn simpelweg een uitnodiging om een stukje oase in de stad te komen ontdekken.

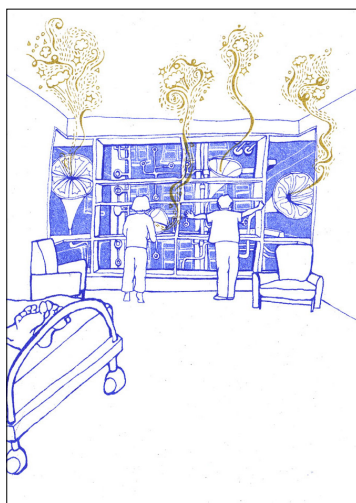
Beeld Michael Maltzan Architecture

HAIRCHITECTURE

Hairchitecture is een project opgestart door het Portugese architectenbureau FAHR 021.3. Het bureau brengt, zoals de naam verraaft, het ietwat ongewone huwelijk tussen coiffure en architectuur. Voor de eerste editie in 2012 werkte het bureau samen met kapper Gijo. Dit jaar ging stylist Fulgêncio Augusto de uitdaging aan. De brutalistische architectuur van Le Corbusier, Lina Bo Bardi en Oscar Niemeyer was de grote inspiratiebron van editie 2.0. Het thema werd concreet uitgewerkt in vier verschillende 'essays'. In 'Elements' worden lineaire en continue vormen omhuld door verticale elementen. 'Split' toont organische structuren en volumes als zintuiglijke vormen. 'Blocks' is een spel van massieve, scherpe volumes die de zwaartekracht benadrukken. En ten slotte 'Structure': grove structuren die op het hoofd passen als een hol volume.

Beeld www.frameweb.com

LULLABY FACTORY

Op de wedstrijdvrage 'Wat te doen met de enge buitenruimte tussen het nieuwe Morgan Stanley Ziekenhuis en de Southwood Building, daterend uit de jaren '30', bood Studio Weave het beste antwoord. Zij lieten hun fantasie de vrije loop en gaven de oude, ruwe baksteengevel een tweede leven. Door er een 10 verdiepingen hoog en 32 meter breed netwerk van koperen buizen en hoorns tegenaan te plaatsen, werd de Lullaby Factory geboren. De goed verborgen, bijna geheime wereld kan alleen gezien worden vanuit het hospitaal en alleen gehoord worden door af te stemmen op een speciale radiofrequentie.

Beeld Studio Weave

COLUMN LIEVEN DE CAUTER

Lieven De Cauter is filosoof, kunsthistoricus en schrijver. Hij doceert cultuurfilosofie aan het departement Architectuur van de K.U.Leuven, de mediaschool RITS en het Berlage Institute in Rotterdam. In deze laatste editie van dit academiejaar geeft Lieven zijn ongezoeten mening over architectuur in Vlaanderen. We proberen hiermee te achterhalen waar de Vlaamse architectuur faalt of net hét antwoord biedt op de hedendaagse problematiek.

Schotschrift tegen architecturale vandalen / Oproep tot een Architectural Liberation Front / Pleidooi voor een urbane architectuur

Vraagt een studentenblad mij of ik iets wil schrijven over hedendaagse architectuur in Vlaanderen. En of ik iets wil schrijven! Onlangs liep ik vanaf het Zuid in Gent naar de Vooruit voor een vergadering. Ter hoogte van de brug over het water schrok ik me zowaar een aap. What the hell!! De fraaie achtergevel van de Vooruit, een vrijgevig achterportaal aan de waterkant, werd fataal ontsierd door een schreeuwerig aanpalend gebouw met dikke, witte, opzichtige zigzagpatronen op zijn grijze gevel. Afzichtelijk. Ik vloekte binnensmonds, echt waar. Alsof de architect zijn uiterste best had gedaan om de hele hoek te overschreeuwen, zo van: 'Kijk naar mij! Zie wat ik durf! En die stomme ouwe rommel naast mij? Too bad, tough shit!'. Dat is wat het gebouw mij toeschreeuwde. Wel, ik had zin om terug te schreeuwen. Maar omdat ik beleefd moet blijven van de rector, zal ik het maar laten...

De Vooruit verdient respect: een parel van een art-nouveautempel, een volkshuis (dat trouwens dit jaar zijn eeuwfeest viert) die naam waardig: een echt people's palace. Ook die achtergevel aan de waterkant verdient respect. Daarnaast een vandenstreek van een gebouw neerpoten, dat doe je toch niet. Zit die oen van een architect daar maar wat te droedelen op zijn computer, en krijg je dit. In realiteit is zijn pretentieuze 'gevelversiering' schreeuwlelijk, alsof hier een geometrische analfabeet een abstract meesterwerk wilde nabootsen. Zonder een greintje respect voor de historische omgeving. Met de woorden van Koolhaas (moet ik even benadrukken - ik zeg dit niet, ik gebruik dergelijke woorden niet): 'fuck context'.

Zal ik misschien even, in plaats van toch te beginnen vloeken als een ketter in de architectuurkerk, een zedenpreek afsteken? Ja, laat ik dat maar doen. Stad betekent, voor wie het nog niet wist, Polis in het Grieks, daarvan komt, naast politiek en politie, ook politesse. Denk daar maar eens over na, Meneer De Architect! Idem dito in het Latijn, van Urbs, stad, is afgeleid: urbaan. Dat betekent in eerste instantie welgemanierd. Ook het woordenboek zegt naast 'betrekking hebbend op het stadsleven' of op 'stedelijke gebieden': wellevend, welgemanierd, bevallig, beleefd, beschaafd, hoffelijk, galant. En voor Urbaniteit: 'de stedse wellevendheid'. We weten het allemaal: iemand met 'stedse manieren' is iemand die zijn wereld kent, dit tegenover iemand die rude, ruraal, ruw en boertig is (en die de wereld niet kent of miskent). Natuurlijk mag je al eens een onbeleefde molotovcocktail gooien om je woede te luchten of om iets te bewegen (vind ik wel, tijdens een 'heftige cultuurstrijd' moet dat kunnen). Maar voor een blijvend architecturaal gebaar zou ik Marc Waer durven parafaseren en - in een eresaluut annex knipoog naar de afscheidnemende rector - pleiten voor 'Architecturale terughoudendheid' (naar analogie met zijn opmerkelijke term 'academische terughoudendheid'). Nu, alle gekheid op een stokje, u hebt mij begrepen: ik vind dit soort architectuur niet alleen schreeuwlelijk, analfabetisch maar ook onhoffelijk, ongemant, onsteeds en in die zin ook onstedelijk.

'Onsteeds' is ook de dertig meter lange blinde muur achteraan de verbouwing van Sint-Lucas Gent, van mijn zeer gewaardeerde kennis(sen) De Geyter architects. Echt geen goed idee, Xaveer. Een stedelijke straat kan een blinde muur van dertig meter - als het er al geen vijftig is - missen als kiespijn. Ik vind dat het tijd is dat er een list of shame wordt opgesteld... Het is tijd voor architecturaal activisme. Ja zelfs voor een ALF: 'Architecture Liberation Front? Ik zie het voor mij. Dat ALF stelt zo'n list of shame op, geeft prijzen aan de foute praktijken, en haalt af en toe ook een kleine vandenstreek uit. Graffiti bijvoorbeeld (in afwasbare verf uiteraard). Op de muur van Xaveer zou ik schrijven: 'STEDEN KUNNEN BLINDE MUREN MISSEN ALS KIESPIJN'. Bijvoorbeeld.

Of neem het Gentse gerechtshof van Stephane Beel... Lang niet kwaad, een beetje saai misschien, maar die grote waterpartijen beneden waar alle verdiepingen op uitkijken zouden moet gevuld worden met duizenden veelkleurige vissen. Dat zou fantastisch zijn: een actie van het ALF (niet animal maar architectural) waarbij aan alle Gentenaren gevraagd wordt om veelkleurige vissen te schenken. In zijn glazen stilte lijkt het gebouw te wachten op een dergelijke actie. Het zou meteen het gebouw 'dynamiseren tot een [architecturale] gebeurtenis waar veel mensen komen naar kijken' (om een onsterfelijk vers van wijlen Herman De Coninck te citeren).

Het paviljoentje er vlak naast is zondermeer absolute architectuur, een kleinood. Helaas wordt het niet gebruikt en zijn er wat doorsijpelingsproblemen, hoorde ik. Jammer. Ik vond het zo mooi en zo treurig dat ik ter plekke een programma verzond (ook iets voor ons ALF): het wordt een soort werkplek voor intellectuelen en kunstenaars, schrijvers, etc. (zo van dat artist in residence gedoe weet je wel) die dan een slotpleidooi houden, een speech vanaf het balkon van het paviljoen voor het volk verzameld op het voorplein van het gerechtshof, over rechtvaardigheid (what else?!).

Gezien ik dit schrijf voor studenten, ook voor hen een boodschap. Of beter voor hen die hun curricula samenstellen: er moet meer inleiding komen in de geschiedenis van de architectuur. De architectuur is wel degelijk een taal die je moet leren. Helaas. De geschiedenis van de architectuur is geschreven in een taal die de hedendaagse studenten niet meer kunnen lezen. Voor hen is alles wat voor Corbu en Mies komt, when all is said and done, ouwe rommel. En ik heb hierboven getoond tot wat dat kan leiden. Mijn studenten geven, na enig aandringen, zelf toe dat ze eigenlijk analfabeten zijn in historische architectuur. Trouwens, ik zie het aan hun ogen als ik begin over oude gebouwen: ze hebben geen kennis genoeg en dus geen feeling, om te zien dat die historische gebouwen spreken. Ze kennen haar spraak niet. Dat is meer dan jammer, dat is fataal.

Voor men mij wil wegzetten als conversatief ('intellectuelen hebben van architectuur en van de stad nooit iets begrepen'), wil ik toch even zeggen dat ik verslinderd ben op hedendaagse architectuur: het museum M, het Raveelmuseum zijn sobere maar spannende ruimtes, de huizen van Koolhaas, zijn appartementen in Fukuoka, of gewoon de Kunsthall, ... en zo kan ik nog even doorgaan: ik ben speciaal naar Yokohama gegaan om de pier van Foreign Office Architects (van mijn toenmalige baas in Berlage, Alejandro Zara Polo) te zien. Niet te geloven, een klein wereldwonder. En dan heb ik het nog niet eens gehad over de altijd weer adembenemende parels van drie generaties spannende Japanners of de kunststukjes van überpoëet Peter Zumthor. Of Lacaton et Vassal: miljaar. En dan ben ik nog enkele feilloze hoogstandjes van onze vrienden Robrecht en Daem of 'Office' vergeten... Of het spektakel van Calatrava in Luik (wel problematisch hoe die wijk erop aansluit, daar zijn kosten aan).

Maar afgezien van deze en andere perfect acts of architecture, is het modale hedendaagse bouwen de kluts kwijt, vrees ik. Ja, het lijkt wel of de (westerse) mensheid de kunst van het bouwen verloren is. Nee? De Vlaamse mensheid in alle geval. Wat zeg je? Hoe en wanneer is dat gebeurd? Ik schat omstreeks het jaar 1958, ja, bij het sluiten van de wereldtentoonstelling. Of toch ergens midden jaren zestig. Toen moet het gebeurd zijn: op een dag was de mensheid de kunst van het bouwen kwijt (vergeten op de snelreis van de geschiedenis). Een boutade natuurlijk, maar toch: behalve de uitzonderlijke gebouwen bakt de hedendaagse doorsnee-architectuur er weinig van. De bouwpromotoren, ik weet het, ... maar uiteindelijk is dat een flauw excuus: in de negentiende en vroege twintigste eeuw was zelfs corporate architecture buitengewoon spannend: denk, ik zeg maar wat, aan C-mine in Genk. Niet zo lang geleden, maar... dat alles is voorbij en voorbij. En toch, en toch is het dat wat we nodig hebben: goede doorsnee-architectuur. Een mens leeft niet van sterarchitecten alleen (hoewel ik die ook vaak rauw lust).

Voorbeelden van dit soort goede hedendaagse doorsnee-architectuur? Ik denk spontaan aan Paul Vermeulen en Henk De Smet maar dat zijn bekenden. Ik wil een voor mij anoniem voorbeeld. Ah, ik weet er een. Onlangs op een zondagse lentewandeling in de buurt rond de Antwerpse Keizerstraat (ja, anders denken mensen nog dat ik alleen in Gent rondloop). Een fraai gebouw van de UA tegenover de Sint-Jacobskerk, echt fraai, met gevoel voor ritme, met een façade, a face, een gezicht,...maar op het gelijkvloers allemaal glas en muren, één toegang. Het zou beter zijn geweest als dit gebouw (de Meerminne, faculteit Sociale en politieke wetenschappen, blijkt via Google maps van Jo Crépain te zijn) op de begane grond panden zou hebben voorzien voor cafés, winkels, een restaurant, een boekhandel. Het zou de straat, en dus de buurt, nieuw leven hebben in geblazen. Nu is dit niet onaardige gebouw in feite dood gewicht in een al stille straat. Verzachtende omstandigheid: het was zondag, zoals gezegd, dus misschien tijdens de week... Maar ik heb er geen vertrouwen in, want ik weet dat universiteitsgebouwen geen gemakkelijk genre zijn. Blijkbaar. Naast de voorkant van Vooruit – we zijn godbetert alweer in Gent - is het alvast Beel en De Geyter niet echt gelukt, en ook wat verderop naast de Sint-Pietersabdij niet. Jammer.

Maar er is hoop (voor universiteitsgebouwen als moeilijk genre): misschien verhuist het Leuvense departement architectuur naar de bottelarij aan de vaartkom, een joekel van een industrieel pand met gigantische ruimtes en prachtige glaspartijen. Uniek patrimonium dat anders voor de bijl gaat. Als het lukt, wordt het een droomplek. Het is maar een waterkans, maar wel een buitenkans op een heterotopie voor creatieve architectuur op internationaal niveau (het lijkt van zichzelf al op de architectuurschool van Lacaton en Vassal) en een kans ook voor Leuven om een achterkant van de stad nieuw leven in te blazen. Doen!

Terug naar de realiteit. Het systeem, waarover ik het daarnet had, van panden met stedelijke functies op de begane grond aan de straatkant van grote gebouwen, zou overal kunnen en eigenlijk moeten worden toegepast. Ik denk aan de Brusselse Noordwijk, een oud zeer, een historische ramp, maar de put kan niet meer gevuld worden want het kalf is al een paar decennia verdronken. En toch. Men zou met kleine ingrepen al die morsdode glazen lobby's en blinde glazen muren op de begane grond kunnen onderverdelen in kleine ondiepe panden voor allerlei stedelijke functies. De huur die dat zou opleveren zou zeker niet onaardig zijn. En de Noordwijk zou eindelijk weer een stedelijk leven krijgen. Dit zou gewoon moeten gebeuren. Maar ja... Wie kan dat voor mekaar krijgen? Het ALF! Het grote probleem met het Manhattanproject is dat die mensen blijkbaar nooit naar Manhattan zijn gegaan, want daar zijn zowat alle skyscrapers op de begane grond voorzien van winkelpanden, cafés en restaurants, zodat het geen dode straten oplevert maar levendige buurten.

Nu ik het bedenken, waarom geen goede voorbeelden uit Brussel: goede hedendaagse architectuur, doorsnee of niet, uit de stad waar ik sinds meer dan een kwarteeuw woon? Het zal wel aan mij liggen, maar er valt mij niets te binnen. Jammer. Of het zou de bol verborgen in de KVS moeten zijn. Ik twijfel over jeugdtheater Bronks van Martine De Maeseneer, een gebouw met een smoel maar toch niet echt passend in zijn omgeving.

Conclusio? Wat we nodig hebben is een stedse doorsnee-architectuur die door haar alfabetisering in historische stijlen veel meer vingertoppengevoel heeft om zich in te schrijven in de straat, in het stedelijk weefsel; een architectuur die de kunst verstaat om zich te richten naar de stad, gebouwen met een gezicht naar en voor de stad. Kortom, een hoffelijke, levendige en wellevende, urbane architectuur.

1. Vijver gerechtshof, Stephan Beel 2. VOKA Gent, Mebumar 3. UA Meerminne Antwerpen 4. Sint Lucas Gent, XDGA Architecten 5. Bottelarij Leuven

ARCHITECT ANDERS

'Architect Anders'. Het thema van deze laatste editie van onze Unité omvat veel verschillende invalshoeken, onderwerpen en ideeën. Architecten die anders denken, ontwerpen op een andere manier benaderen, die anders dan anders wonen misschien, architecten die een andere weg insloegen dan hun diploma voor hen in petto had, andere vormen van architectuur en creatieve zelfontplooiing, landschapsarchitectuur, design, architectuurfotografie, ...

Architectuur is daarmee ook een enorm breedgaand thema en 'Architect Anders' maakt dat veld nog veel groter. En het is nu net die veelheid aan invloeden en inspiratie waar we het met deze editie over willen hebben, over alles wat met architectuur verbonden is, wat door architectuur beïnvloedt wordt en wat de architectuur zelf op haar beurt beïnvloedt. De verschillende artikelen en interviews verder in dit tijdschrift gaan hier dieper op in.

Maar wat in het artikel dat u momenteel aan het lezen bent belicht wordt, is iets nog compleet Anders; het focust op de wisselwerking tussen architectuur en andere kunstvormen, want architectuur staat niet alleen, er wordt in geleefd en het wordt beleefd, het geeft de maatschappij vorm, maar moet er tegelijk ook aan aangepast zijn, het is een kunstvorm die onlosmakelijk verbonden is met creatieve hersenspinsels uit heel andere domeinen. In dit artikel bestuderen we dus Architectuur, maar dan iets Anders bekeken.

CORBU AND FRIENDS

"Music is liquid architecture. Architecture is frozen music." Goethe had het reeds in het gezegende jaar van 1836 erg goed begrepen. Architectuur en muziek zijn praktisch onscheidbaar. Beide proberen een lastig vraagstuk van ritme, eenheid en harmonie tot begrijpbare materie te vormen. Niet toevallig worden vandaag de dag vele bouwsels vorm gegeven aan de hand van flexibele, digitale modellen die hun fundamenteën hebben bij de studie van frequenties van geluidsgolven. Logisch dus dat zoveel muzikanten geïnspireerd raken door deze verrassend muzikale wereld van beton en baksteen.

Het voor de hand liggende 'The Architect' van de Vlaamse rockgoden van DEUS zullen we bij deze links laten liggen, immers 'that's my conclusion'. Maar geen nood, andere voorbeelden zijn legio. Zo is er het iconische 'Norwegian Wood' van The Beatles als perfecte illustratie van de nood aan goede architectuur (binnen- en buitenshuis) in onze hedendaagse samenleving:

"She asked me to stay and she told me to sit anywhere,
So I looked around and I noticed there wasn't a chair"
Existentiële, architecturale problematieken dus voor The Beatles.

In 'Brick House' van The Commodores worden vrouwen dan weer vergeleken met bakstenen fermettes. Sexy is een overdrijving, maar het is alvast eens wat anders dan die eeuwige auto's.

En dat Talking Heads een hevige supporter zijn van het Existenzminimum gedachtengoed, maakten ze heel duidelijk met hun 'Don't Worry About the Government':

"It's over there, it's over there
My building has every convenience
It's gonna make life easy for me
It's gonna be easy to get things done
I will relax alone with my loved ones"

Ook de grootmeester, David Bowie schreef een eigen ode aan de architectuur. Zijn 'Thru These Architect's eyes' werd dan misschien wel geen wereldhit, met een beetje namedropping van bekende architecten bewijst hij alleszins dat hij weet waarover hij zingt. En daarin is hij zeker niet de enige: Simon and Garfunkel etaleren hun bewondering voor Frank Lloyd Wright met verve in hun weemoedige 'So long, Frank Lloyd Wright':

"Architects may come and
Architects may go and
Never change your point of view."

Jaja, zelfs architecten zijn het eeuwige leven niet beschoren blijktbaar.

Ook het artwork dat bij bepaalde platen hoort, getuigt vaak van architecturale voorkennis. Zo is er het eerste album van de New Yorkse band Chairlift waar op de cover gebouwen als de Taj Mahal en het bekende Battersea Power station met elkaar flirten. Een reden voor deze keuze is niet direct te vinden en we konden ze helaas maar moeilijk te pakken krijgen voor een exclusief interview, maar met een titel als 'Does you inspire you' is een verklaring niet erg ver te zoeken. Ook muzikanten moeten ergens door geïnspireerd raken natuurlijk.

Dat je niet steeds random gebouwen en plaatsen moet kiezen voor de cover van je plaat bewijst Oasis. Op hun '(What's the story) Morning Glory' lopen twee mannen doorheen Berwick Street in Soho, Londen: een straat die wereldwijd bekend staat om zijn onafhankelijke platenwinkels. Op 'Houses of the Holy' van Led Zeppelin vinden we binnenin een bewerkte foto van het Dunluce Castle in Ierland, waar een naakte man, een vrouw de lucht in houdt. De destijds enorm populaire ontwerpgroep Hipgnosis -overigens ook de makers van de wereldwijd bekende 'Dark Side of the Moon' cover van Pink Floyd, om ze een beetje in de context te plaatsen- was verantwoordelijk voor het ontwerp. Op de buitenhoes zien we dan weer naakte kinderen The Giant's Causeway in Ierland beklimmen. Ook op de hoes van 'Physical Graffiti' komt hun voorliefde voor de bouwkunst tot uiting. Peter Corriston was de albumdesigner van dienst. Hij doorkruiste New York in zijn zoektocht naar een perfect symmetrisch gebouw met interessante details dat mooi op de cover zou passen. En dat verliep niet van een leien dakje, zo blijkt:

"We walked around the city for a few weeks looking for the right building. I had come up with a concept for the band based on the tenement, people living there and moving in and out.

The original album featured the building with the windows cut out on the cover and various sleeves that could be placed under the cover, filling the windows with the album title, track information or liner notes."

Zelfs in de muziekwereld werd het vraagstuk van de perfecte architectuur zo een issue. Maar eens het perfecte gebouw gevonden, mag je het niet zomaar laten gaan, moeten The Rolling Stones gedacht hebben, want zij filmde er wat later hun muziekvideo voor 'Waiting on a friend'.

Anderen gaan dan weer een stapje verder en vernoemen gewoon hun groep naar de bouwkunst. Zo is er Architecture in Helsinki, een indieband uit -jawel- Australië, Finland was iets té logisch. Voor u verwoed het architecturale landschap van de Finse hoofdstad begint te googlen, moeten we u jammer genoeg teleurstellen: de frontman vormde de naam namelijk door verschillende krantenknipsels achter elkaar te leggen. Hoewel de groep Helsinki ondertussen ongetwijfeld al meerdere keren met een optreden heeft vereerd, was de naamgeving jammer genoeg niet gebaseerd op een onmetelijke bewondering voor de stad. Jammer, want naar wat wij horen, is Helsinki meer dan de moeite waard.

Verder is er nog het vrij obscure Architectureband bestaande uit twee meiden die hun eerste plaat nog gesponsord moeten zien te krijgen. Op hun facebookpagina valt alvast te lezen "Architecture is Melissa and Rebecca. We are not architects, we make music." Tja, dat krijg je dan ook weer natuurlijk met zo'n naam. Daarnaast blijken ook vooral metal- en jazzfanaten hun hart op te kunnen halen in de architectuur met een uitgebreid gamma aan bands gaande van Architect, The Architect en Architects (deze laatste zowel in een Britse als in een Amerikaanse versie te ontdekken) tot Spiral Architect, Reign of the Architect, Mouth of the Architect en Great Architect. U hoort het al, de mogelijkheden zijn eindeloos. Of je zou je band ook gewoon naar een beroemde architect kunnen vernoemen natuurlijk, moet de band Corbu gedacht hebben toen ze door zijn Villa Savoye kuierden. Dat het zo is gegaan valt te betwijfelen, maar met een song genaamd 'Houses', geven ze toch blijk van enige herkenning. Ook al zijn de keuzes voor architecturaal geïnspireerde groepsnamen blijkbaar zelden onderbouwd, grappige misverstanden levert het sowieso op.

OVER ACHTERRAMEN EN MEER VAN DAT

Dat de filmwereld niet achter kon blijven in de honger naar architectuur, is een evidentie. Dat had the master of suspense, Alfred Hitchcock in 1954 al voorzien. In zijn 'Rear Window' zit professionele fotograaf Jeffries tijdelijk in een rolstoel. Om de tijd te doden en de verveling tegen te gaan, besluit hij dan maar gewapend met een verrekijker zijn burens te bespieden. Al gauw begint hij te vermoeden dat zijn overbuurman zijn vrouw heeft omgebracht en vanaf daar begint het spannende avontuur. De volledige film lang zien we niet veel meer dan het kleine appartement van de hoofdrolspeler en het binnenplein waar alle naburige bouwblokken op uitgeven, maar toch wordt het geheel nooit saai. Hitchcock liet voor de film een typisch New Yorks appartementencomplex nabouwen in de studio en hij benut de architectuur van de gebouwen optimaal: door af en toe dingen bewust aan het oog te onttrekken, omdat er een muur of deur in de weg staat, wordt de spanning maximaal opgedreven.

In veel films is architectuur verantwoordelijk voor een bepaalde sfeer, voor het al dan niet falen van een bepaald beleid of voor het beïnvloeden van de gevoelens en wensen van zijn bewoners.

In 'The Bothersome Man' komt Andreas nadat hij zelfmoord heeft gepleegd in wereld waar mensen verder leven zonder gevoelens. Iedereen doet wat hij moet doen en verder is er niet veel aan het leven. Alleen blijkt Andreas de enige die daar enig probleem mee heeft. Wanhopig probeert hij dan ook weer te voelen, wat resulteert in een aantal hilarische en tegelijk schrijnende scènes waarin hij onder andere een vinger afhakt, waarna een collega binnenkomt die ziet wat er gebeurd is en gewoon verder blijft praten over het werk, alsof er niets aan de hand –no pun intended- is. Het geheel speelt zich af in een wereld vol bijzonder strakke, grijze architectuur, bedoeld om die gevoelloze sfeer extra kracht bij te zetten. Wanneer Andreas uiteindelijk terug een blik kan werpen in de echte wereld met zijn geuren en kleuren en muziek, kijkt hij dan ook recht in een pittoresk, fermettechtig huisje dat zich aan zee bevindt: alles wat moderne architectuur net niet is, dus. Een sterk staaltje maatschappijkritiek in deze Scandinavische vertelling.

Eenzelfde thema keert terug in 'The Truman Show', waar Jim Carrey onwetend opgroeit in een perfect stadje dat uiteindelijk helemaal niet zo perfect blijkt te zijn wanneer hij ontdekt dat zijn hele leven in scène werd gezet. De perfecte architectuur van de Amerikaanse suburbs is hier een verwijzing naar het valse nastreven van die grote American Dream.

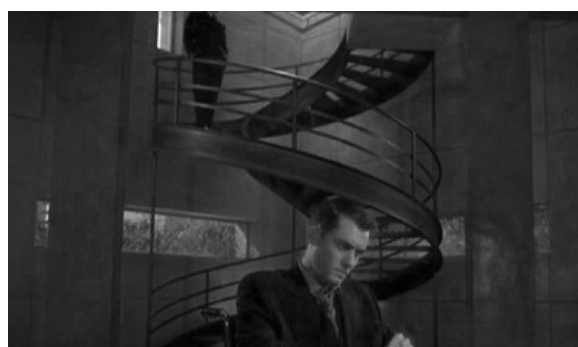
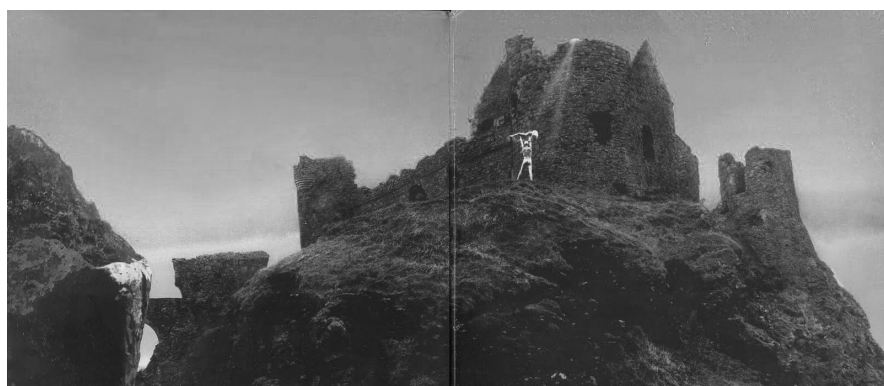
En ook in 'Gattaca' zien we meer van dat. Hierin maken we kennis met Vincent, een gewone man in een genetisch totaal gemanipuleerde wereld. Iedereen is perfect, behalve hij. Maar uiteraard brengt die perfecte wereld weer heel wat nadelen met zich mee. De architectuur is hier vergelijkbaar met die van 'The Bothersome Man': grijs, strak en emotioneel. De setting werd door de regisseur zo gekozen dat ze perfect voldoet aan zijn beeld van de toekomst. Zo werd er onder andere gefilmd in het Marin County Civic Center van Frank Lloyd Wright en in het CLA Building van Antoine Predock.

Op die manier wordt een beetje digitale siteseeing, op een slimme manier gekoppeld aan het scheppen van een gewenste sfeer.

ARCHITECTURE IS EVERYWHERE

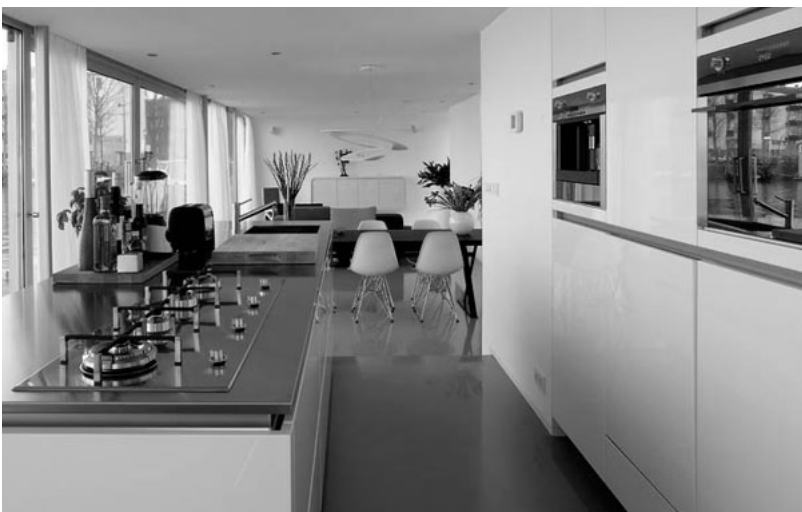
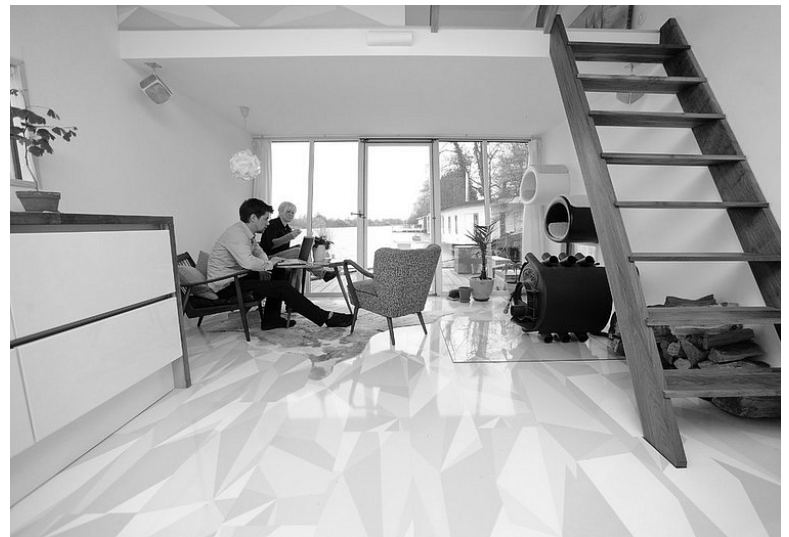
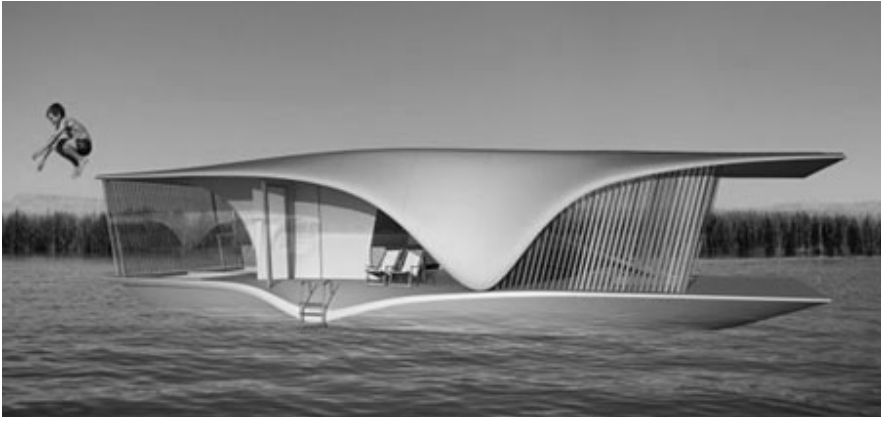
Uiteraard zijn er nog vele andere interessante kunstvormen: schilderkunst, beeldhouwkunst, podiumkunsten, ... En zo kunnen we nog wel even doorgaan. Onmogelijk is het dan ook overal voldoende aandacht aan te besteden. Maar dat is ook niet nodig, want we denken dat ons punt ondertussen wel gemaakt is: architectuur is echt overal, zelfs op plaatsen waar je het allerminst zou verwachten. Kijk maar uit, de volgende keer dat je een plaat oplegt.

Tekst Valérie D'Haese

1. Chairlift, Does you inspire you
2. Oasis, (What' the story) morning glory
3. Led Zeppelin, Houses of the Holy binnenzijde
4. Led Zeppelin, Houses of the Holy, cover
5. Led Zeppelin, Physical Graffiti
6. & 7. Rear Window
8. The Bothersome Man
9. Gattaca

DE WOONBOOT

Wie hoopt te bouwen in de stad, staat voor een heuse opdracht. Bouwgronden zijn schaars en de kostprijs ervan bereikt buitengewone hoogten. Zeker voor jonge gezinnen lijkt de klus onmogelijk te klaren. Architecten en bouwheren zoeken daarom steeds vaker naar alternatieve oplossingen. Tot deze oplossingen behoort de kolonisatie van waterwegen. In Duitse steden lopen er al enkele jaren projecten om stedelijke wateren om te vormen tot woonruimte. Er worden officiële ligplaatsen voor woonboten ingericht en meren worden ontwikkeld tot, vaak toeristische, trekleisters waarop (vakantie)woningen drijven. Ook in België zijn er enkele zonderlingen die zich wagen aan het leven op een woonboot. Zo was Vlaanderen enkele malen welkom op de woonboot van Tom Waes tijdens afleveringen van het programma Tom Testerom en verbleven de winnaars van het programma Kot Deluxe op Jim in 2010 een jaar lang op kot op de Tia Loco, een woonboot te Hasselt. Om te tonen dat het ook anders kan, trekken we de grens over.

'O' DE SQUISITO | X-ARCHITECTS

In Dubai wordt er al enige tijd woonruimte gewonnen op het water. Na grootse baggerwerken ontspringen steeds meer fabelachtige palmeilanden uit het water. Tussen al dat technisch vernuft is er echter ook plaats voor meer kleinschalige projecten. X-architects ontwierp er, in samenwerking met Leen Vandaele een drijvende woning op een oppervlakte van 20 bij 6,7 meter. De woning stelt een flexibele manier van leven voor en benadrukt de band van haar bewoners met het water. Bovendien combineert het ontwerp een gevoel van ontspanning en genot met heldere architectonische vormen. Een structuur van roestvrij staal en glas creëert ruimten en wordt drijvende gehouden door de rompen van een catamaran. Opgedeeld in twee woonlagen, bevinden zich op het bovendeck de keuken, leefruimte en een informele- of ontspanningsruimte enerzijds en de slaapkamers, badkamers en de stuurcabine op het onderdek anderzijds. Beide lagen worden verbonden door een spiraaltrap die als een iconische figuur de buitenruimte volmaakt. Het minimalistisch interieur met grote raampartijen geeft een panoramische kijk op de omgeving. Daarnaast maken witte vloeren en eigentijds meubilair het moderne plaatje compleet. Vooral 's nachts wanneer de woning haar licht op het water laat schijnen, laat ze een feeëriek indruk na.

THE LAST RESORT | RAFAA

Het Zwitserse bureau RAFAA probeert met dit ontwerp een nieuwe woontypologie te introduceren die tegemoet komt aan de noden van duurzaamheid, ruimte & technologie. Allerlei nieuwe leefgewoonten moeten de laatste problemen onderuit halen die het conventionele woonhuis opwerpt in combinatie met de mobiele, drijvende woning. Net daarom legt het ontwerp de nadruk op beweging en zelfvoorzienendheid. De ontwerpers gingen uit van een mobiele wooncultuur op het water, die contrasteert met de drang naar een eigen herkenbare vaste woonomgeving. Daardoor moet wonen, op het water, herdacht worden. Het woonprogramma beslaat een oppervlakte van 5 bij 15 meter. Een sanitaire kern scheidt het slaapvertrek van de leefruimte en keuken. Het grote open slaapvertrek kan door een schuifwand in twee worden verdeeld, daarbij kan de tweede ruimte dienst doen als bureau. Om ruimte te vrijwaren zijn bedden en zitbanken daarenboven ingebed in de vloer, deze kunnen worden ontplooid als dat nodig is. De leefruimte is een grote open ruimte die door het panoramisch zicht de hele omgeving in zich op lijkt te nemen. Enkel het plafond en de vloer kaderen de blik op het landschap, dat also een uitbreiding van de ruimte lijkt. De ontwerpers spelen met dit concept. Waar de vloer op de ene plaats in het water lijkt te verzinken, krult het plafond op een andere plaats tot een aanraking tussen beide vlakken of ontvouwt het zich als een trap naar het bovendeck. Deze veranderende perspectieven en zichten op het waterlandschap maken de woning een unieke ervaring met de natuur. RAFAA doopte dit ontwerp The Last Resort als een laatste verblijfplaats op aarde, wanneer het einde van de wereld naakt. Het conceptontwerp werd in 2010 beloond met de Reddot Design Award.

FLOATING HOUSE | MOS OFFICE

Nabij het Lake Huron te Ontario, Canada stond het architectenbureau MOS voor de uitdaging een woning te voorzien die weerstaat aan de drastische getijdensverschillen. De omgeving van de Great Lakes kent hevige seizoenswissels, mede door de globale ecologische veranderingen. Daarom werd de woning gebouwd op een stalen ponton, een drijvend platform dat de bovenliggende structuur draagt. Om te vermijden dat de bouwkosten excessieve hoogten zouden bereiken, werd een proces van prefabricatie bedacht. Constructiematerialen werden geleverd op de werf aan de kustlijn van het meer, waar het huis in fasen werd opgebouwd. Na de afwerking van de ruwbouw, werd deze naar het eiland in het midden van het meer gedreven en verankerd. De structuur legde zo ongeveer 80 km af.

Ook in dit ontwerp zorgen grote glaspartijen van vloer tot plafond voor een maximale instroom van natuurlijk licht. Wederom zorgen deze uitzichten voor een grote verbondenheid met de omgeving. Neutrale kleurtonen zorgen dan weer voor een heldere en luchtige ruimtebeleving. Het ontwerp werd omhuld met een schil uit cederhout. Deze fungeert als regen- en windscherm, houdt de warmte wat langer vast, filtert de lichtinval en geeft de woning bovendien een unieke uitstraling.

DER SILBERFISCH, SCHWIMMHAUS | CONFUSED DIRECTION

Ook ontwerpers Sascha Akkermann en Flo Florian waagden zich aan het wonen op water. Ze ontwierpen hun eigen compacte woning met prefabelementen. Door het spel van eenvoudige lijnen en de interessante combinatie van hoeken springt de woning in het oog. Ondanks de beperktheid aan drijvende oppervlakte wilden de ontwerpers niet inboeten aan buitenruimte. Aan de 'achterzijde' lieten ze daarom ruimte voor een voorportiek. Daardoor lijkt de leefruimte meteen heel wat ruimer. Ook op het dak werd ontspanningsruimte in openlucht voorzien. Het groene dak moet niet enkel tegemoet komen aan het gemis van een eigen tuin, maar heeft ook zijn ecologische voordelen. Naast het omzetten van toxines in zuurstof koelt het namelijk in de zomer ook de onderliggende structuur. Er werd veel rekening gehouden met de ecologische voetadruk: regenwater wordt opgevangen en gebruikt voor de biologische toiletafvoer; zonnecellen worden gebruikt om energie op te slaan en de woning stoot geen milieuonvriendelijke stoffen uit. De inrichting van de woning is eenvoudig en minimalistisch. De interieurelementen zijn allemaal van eigen hand en gaan naadloos op in het ergonomische interieur. Door de heldere witte kleurtinten en de variërende plafondhoogten doen de kleine ruimten helemaal niet benauwd aan. Het grote raam aan de achterkant van de woning richt de blik op oneindig, turend over het golvende lichtspel van het water.

DE OMVAL | +31 ARCHITECTS

Een laatste project vinden we bij onze Noorderburen, op de Amstelrivier. Op een totale oppervlakte van 200 m² organiseerde +31 architecten een woning die maximaal het uitzicht benut en voldoende buitenruimte in zich heeft, deze laatste waren de voornaamste vereisten van de bouwheer. Bovendien mocht de woning niet meer dan 3 meter boven de waterspiegel komen. De architecten ontwierpen daartoe een ronde gevellijn en werkten met split levels. Net boven de waterspiegel drijven de leefruimte en de keuken waar panoramische zichten de relatie tot het water maximaal benutten. Achter deze open ruimte worden de levels gesplit waardoor er een vloeiende beweging ontstaat naar het onderdek, eveneens als een wandeling naar het bovendeck. Op het bovendeck kan een terras worden ingericht, zonder dat de bouwhoogte wordt overschreden. Op het onderdek bevinden zich dan weer de sanitaire cels en opslagruimte. Licht werpt zich tot diep in het onderdek door de ruimte die de split vrijwaart. Het interieur is wederom eenvoudig en eigentijds. De witte muren en het plafond volgen de kromming van de gevel en doen de omgeving ongemerkt opgaan in het interieur.

Tekst Bert Collijs

FILIP DUJARDIN

Filip Dujardin, geboren op 14 juli 1971, is een geboren en getogen Gentenaar. Daarbovenop moet hij op dit moment ook wel een van 's lands bekendste architectuurfotografen zijn. Op de vraag waarom hij architectuur is gaan fotograferen geeft hij het antwoord: "Het was waarschijnlijk meer uit de frustratie omdat ik zelf geen architect ben, dat ik het dan maar het werk van anderen gaan fotograferen ben." Deze Gentenaar, die kunstgeschiedenis en fotografie studeerde aan de academie voor Beeldende kunsten in Gent, was ooit de technische assistent van magnumfotograaf Carl de Keyser. Maar tegenwoordig gaan het hemzelf ook behoorlijk voor de wind en timmert hij al een tijdje aan zijn eigen internationale parcours. Recent verkocht hij nog werken aan New York's Metropolitan Museum of Art en het San Francisco Museum of Modern Art. Goed bezig die man, denken wij dan.

FICTIONS

De meest bekende (en tot de verbeelding sprekende) reeks waarmee Dujardin echt doorbrak moet ongetwijfeld 'Fictions' zijn. Deze fotoreportage bestaat uit 22 foto's van in photoshop gemanipuleerde gebouwen. We zien appartementsgebouwen volledig opgetrokken uit containers en trapkokers, over een netwerk van betonnen kubussen dat zich tegen een rode bakstenen wand naar boven slingert tot rijhuisjes die krampachtig tegen elkaar geperst staan. De meeste van deze gebouwen zien er op het eerste zicht perfect normaal uit, tot je dan een aantal details mist of blijkt dat hetgeen je ziet helemaal niet tot de realiteit behoort. Dujardin zoekt de dunne lijn op tussen het maken van hyperrealistische en sciencefiction foto's. Hij is constant op zoek naar de balans tussen realiteit en abstractie – te realistisch om fictie te zijn, te abstract om echt te zijn. Dit project toont de complexiteit van architectuur aan en dat terwijl hij de grenzen van het onmiddellijke visuele effect opzoekt. Het was de eerste reeks van Dujardin waarmee hij ook internationale aandacht kreeg met tentoonstellingen in Canada, Frankrijk, Duitsland, Italië, de Verenigde Staten en Zuid-Korea.

GUIMARAES

Afgelopen jaar werd Dujardin geselecteerd om een deel te nemen aan een tentoonstelling in Guimaraes, de Europese cultuurhoofdstad van 2012. Samen met enkele andere fotografen werd Dujardin uitgedaagd om de regio van Guimaraes, ooit een belangrijk centrum in de textielnijverheid in het noorden van Portugal, op de gevoelige plaat vast te leggen met de focus op het culturele en architecturale gebruik van de verschillende landschappen, en meer specifiek de polarisatie tussen stad en plattelandsbewoners. Twee keer trok hij naar Portugal om foto's te nemen voor de tentoonstelling. Over waar hij zijn inspiratie voor deze reeks vandaan haalde vertelt hij het volgende: "Grote infrastructurele werken die aan de gang waren in de jaren '80 – zoals tolwegen die het landschap doorsnijden op viaducten – hadden als bedoeling de economie aan te zwingelen, maar in plaats daarvan veranderden ze de lokale communicatie tussen de dorpen ingrijpend en zijn grote bouwwerken op dit moment een erg dominant gegeven in het landschap. Al deze aspecten, samen met het de lokale architecturale traditie van gebouwen die opgetrokken zijn uit steen en mijn fascinatie voor rotsachtige landschappen, waren een grote inspiratiebron voor deze reeks."

Het resultaat is een geheel nieuwe architectuur die toch op de een of de andere manier nog steeds in het landschap lijkt te passen. Alle foto's werden door Dujardin digitaal bewerkt, sommige werden zelfs uit het niets bedacht. Dujardin ontwierp voor deze foto's zelf een 3D structuur waar hij dan stukken van andere foto's opplakte in photoshop. Hij gebruikte hiervoor verschillende foto's van muren, ramen, fabrieken en rotsen. Het is een beetje dezelfde methode die hij eerder al toegepast had bij zijn serie 'fictions', delen van foto's die door elkaar gemixt worden en in een nieuw soort realiteit gegoten worden.

SCHOORSTENEN & SCHUREN

Een waarschijnlijk heel wat minder bekende fotoreeks van Dujardin is 'chimneys'. Voor deze serie glipte hij een verlaten woonblokken -dat klaar is voor de sloop- in Gent binnen en fotografeerde in elk appartement de schoorsteen. "Oorspronkelijk hadden al deze schoorstenen hetzelfde uitzicht en ook hetzelfde doel, maar over de jaren heen hebben de bewoners de kamer aangekleed naar hun eigen smaak en daarbij dus ook de schoorsteen. Je kan echt de persoonlijkheid van de bewoners afleiden door de kijken naar een deel van het interieur", aldus Dujardin.

Tot slot wil ik u nog wijzen op de schoonheid van het Belgische platteland. De schoonheid van de doorsnee Vlaamse schuur die Dujardin heeft proberen vast te leggen in zijn reeks 'sheds'. Voor deze reportage doorkruiste de fotograaf menig patattenveld en legde alle schuren die op zijn weg lagen op de gevoelige plaat vast. Hij noemt het 'architectuur niet door architecten gebouwd'. Deze 'sheds', die gebouwd zijn met allerlei materiaaloverschotten van boeren, zijn zo herkenbaar en voelen zelfs een tikkeltje vertrouwd aan. Deze reeks is in zekere zin ook een echo van 'fictions', enige verschil is dat deze kleine constructies wel degelijk echt zijn. Het is niet de fotograaf die deze schuren gebouwd heeft maar iemand anders – wat soms tot even absurde resultaten leidt dan de beelden in 'fictions'.

Tekst Laura Ysenbaard
Beelden Filip Dujardin

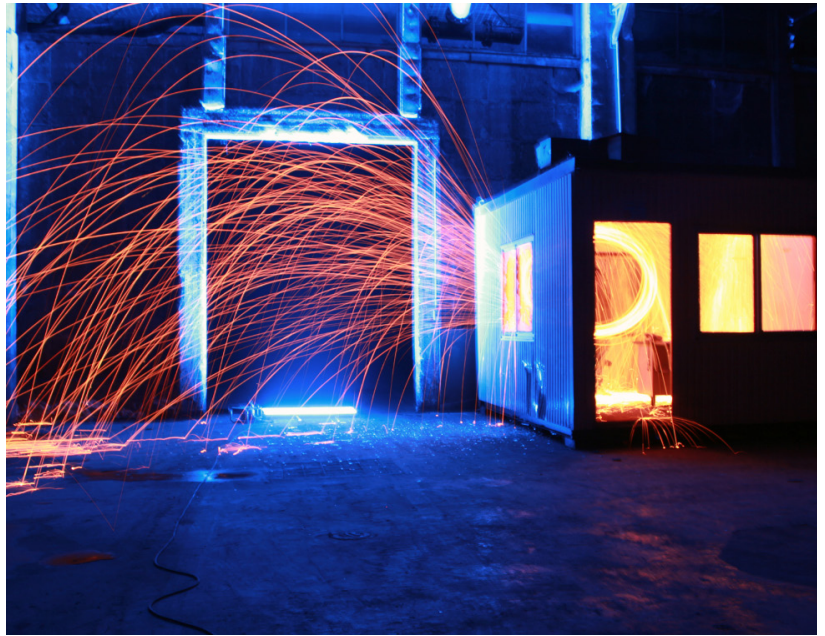

©Matthias Vanhoutteghem

©Laura Ysenbaardt &Matthias Vanhoutteghem

Thuis in creatieve materialen.

Achtereen Existenz 2012-2013 : Sarah Jacobs (beheerder), Ruth Heirman (Voorzitster), Matthias Vanhoutteghem (Vice-voorzitter)
Vooraan Existenz 2013-2014 : Astrid Tijskens (beheerder), Simona Nikova (Voorzitster), Lennert Rasking (Vice-voorzitter)

OVERDRACHT EXISTENZ

Ruth Heirman, voorzitter Existenz 2012-2013

Wat doodleuk begonnen is met een gele caravan op het Ladeuzeplein, is vandaag de dag volgroeid tot het hoogtepunt van elk Existenzjaar: dé Existenzweek. En dit jaar was niet anders. Lessen, vrije tijd en vooral slaap werden aan de kant geschoven om een maand lang in een koud, leegstaand gebouw te werken ver van het vertrouwde Arenbergkasteel. We hebben onszelf vaak genoeg afgevraagd waarom, zeker op momenten dat de brandweer of politie ons voor de zoveelste keer vroeg om onze plannen te wijzigen waardoor het werk nog uitzichtlozer leek dan voorheen. Grenzen werden afgetast, maar de kans om voor de eerste keer zelfs iets te realiseren en carte blanche te krijgen om te doen wat willen, is een grote drijfveer.

Dit jaar zijn we met de Bottelarij een grote uitdaging aangegaan. De ongeziene schaal van het gebouw zorgde regelmatig voor problemen, maar zelfs de 148 treden die menig spieren deden verzuren, werden uiteindelijk overwonnen. En ze waren het waard. De reacties achteraf overtroffen onze stoutste dromen, zeker nu in ieders hoofd het idee broeit over ASRO in de Bottelarij. Wij zijn in elk geval resoluut overtuigd van de verhuis en publiceerden alvast een extra Bottel edition van de Unité om een aanzet te geven over hoe het gebouw zou kunnen functioneren. Wat er nu gaat gebeuren is intussen ver boven ons niveau uitgestegen, maar het was fantastisch mee te maken hoe wij als studenten iets in beweging wisten te brengen.

Vergeten, leegstaande locaties opnieuw in de kijker brengen is iets wat Existenz typeert, maar vormt slechts een aspect van wat Existenz voor ons betekent. Bij elke activiteit gaan we op zoek naar een origineel concept om bezoekers te verrassen in unieke decors en het dagdagelijkse te doorbreken. Zo ook bij de kleinschaligere café's; op café e creëerden strobalen en gezellige snuisterijen een nieuwe invulling voor het grasveldje tussen de vijvers van het Arenbergkasteel, een tuinkamer als decor voor een gezellige opening van ons Existenzjaar. Café degusté was dan weer de perfecte gelegenheid om het Kartuizerklooster in te palmen voor een culturele avond. De ruimtes in het klooster werden onder andere gevuld met dans, muziek, fotografie, cabaretier en een lezing, om te eindigen met een fijn feestje.

We konden bij deze evenementen telkens rekenen op een veel breder publiek dan enkel de Leuvense architectuurstudenten. Existenz blijkt na 18 jaar veel verder te reiken dan de grenzen van het kasteel. Dat hebben we zeker en vast te danken aan de Bauhouse-feestjes die een gevestigde waarde vormen in het Leuvense uitgaansleven, maar ook in de architectuurwereld wint Existenz steeds meer aan naamsbekendheid, onder andere dankzij de Unité en de samenwerking met het architectenduo Gijs Van Vaerenbergh.

Al deze activiteiten hebben een zeer gevuld en boeiend jaar opgeleverd, waaruit vooral blijkt hoe veel een gedreven, enthousiast team kan bereiken. Als voorzitter heeft Existenz mij met tijden tot mijn uiterste gedreven en stressvolle, slapeloze dagen bezorgd, maar het gaf me tegelijk ook een enorme voldoening om met een fantastische groep zo'n resultaten te verwezenlijken. Jammer genoeg nadert deze leerrijke en razendsnelle rit voor mij nu zijn einde. Met de overdracht achter de rug geef ik echter met een gerust hart de fakkel door aan de nieuwe lichter, en ik kijk alvast enorm uit naar wat Existenz 2013-2014 zal brengen!

Simona Nikova, voorzitter Existenz 2013-2014

Alvorens ik aan mijn architectuurstudies begon, had ik al van het fenomeen Existenz gehoord. Toen nog in zijn 15de editie, had het al enige bekendheid verworven in Leuven: de groep 4de jaars studenten Burgerlijk Ingenieur Architect die een jaar lang hun creativiteit de vrije loop laten gaan en het beste van zichzelf tonen door o.a. feestjes en de befaamde Existenz-week te organiseren. Nu, vier jaar later, kan ik niet wachten om samen met ons jaar Leuven te laten zien wat wij in petto hebben!

Ondertussen hebben we echter niet stil gezeten. Reeds in ons Duplex-jaar organiseerden we onze eerste activiteiten: een tweedaagse reis naar Londen en een smakelijke BBQ! Als Triplex werden onze ambities groter en hebben we naast een driedaagse naar Amsterdam & Utrecht en een decadente BBQ aan het Arenberg Kasteel ook activiteiten voor mensen buiten ons jaar georganiseerd. De twee feestjes ('Drie' en 'Nitework') waren een groot succes en dankzij een geslaagde samenwerking met onze opvolgers konden jullie recent nog genieten van stevig krachtvoer en verfrissende dorstlessers op de beachvolley van Existenz. Zo zijn we niet alleen als jaar gegroeid, maar versterkte ook de band binnen heel onze richting.

Volgend jaar willen wij graag de gevestigde waarden voortzetten, maar dit in een nieuw jasje. Op de cafés krijgen jonge talenten uit verschillende kunst disciplines de kans om hun werk te tonen. Wij geven de bands/singer-songwriters, dansers, fotografen, filmmakers, ... onder jullie de ruimte en jullie zorgen mee voor de unieke ervaring die elk café kenmerkt. Ook Bauhouse wordt zo mogelijk nog meer onvergetelijk gemaakt en omdat wij wel houden van die aloude tradities geven wij ook graag deze twee woorden mee: Bauhouse Maximum! Tradities zijn mooi, zo ook de jaaroverschrijdende activiteiten en (waarom niet?) een galabal voor de liefhebbers!

Ik wist al lang dat ik een actieve rol wou spelen in ons Existenz-jaar, maar ik vond het tegelijkertijd een hartverscheurend keuze om te bepalen van welk onderdeel ik dan ook mijn project zou maken. Daarom ben ik verheugd om tot voorzitter verkozen te zijn, zodat ik het geheel van dichtbij kan beleven en samen met ons jaar met Lennert Rasking, vice voorzitter, en Astrid Tijskens, beheerder, onze en ook jullie dromen waar kan maken!

Ten slotte wil ik nog het Existenz-team van dit jaar bedanken voor een bewogen en fantastisch jaar! Het zal niet gemakkelijk zijn om jullie te overtreffen, maar wij hopen jullie te kunnen verrassen met onze versie van Existenz!

Expect the unexpected!

LESSEN IN BESCHEIDENHEID

Het kunstencentrum Z33 gelegen in het begijnhof in Hasselt schreef een tijd geleden een wedstrijd uit voor de vernieuwing van haar museum en voor een visie over haar rol in de stad. Onlangs stond te lezen in Domus dat een zekere Italiaanse architecte Francesca Torzo, die ooit nog voor Zumthor werkte, deze wedstrijd won. Dit ving onze aandacht om twee redenen, enerzijds leken de ontwerpbeelden van een uitzonderlijke kwaliteit en gevoeligheid en anderzijds leek het ons interessant om een ex-medewerkster van Peter Zumthor aan het woord te laten. De vragenlijst voor dit gesprek doorliep zowat de hele carrière van mevr. Torzo maar die werd al snel achterwege gelaten. Wat volgt is een korte uitleg van het ontwerp door een architecte die met grote precisie te werk gaat en daarbij haar tijd durft te nemen voor de schoonheid.

De hoofdgedachte doorheen het ontwerp bleek al snel om de gefragmenteerde delen binnen en buiten de muren van het begijnhof samen te brengen maar zonder een geforceerd geheel te creëren. De onderdelen die het begijnhof uitmaken zijn: het paviljoen van Z33, het jenevermuseum en de begijnwoningen met in het verlengde de omwalling en het poortgebouw. Doorheen het gehele ontwerp speelt de idee van het creëren van de stad in stad, of liever gewoon een nieuw onderdeelje stad. Ze lijkt hierbij als een regisseuse te werk te gaan en nauwkeurig scènes van stedelijk leven of stedelijke momenten op te bouwen. Momenten die al snel een naam vergaren in de volksmond en mee beeld zullen geven aan de stad en zo de connectie van het museum en haar tuin met de eigenlijke stad te versterken. Deze momenten refereren vaak naar sterke beelden, maar ze probeert dit nooit te letterlijk te doen, dan zou het enkel aan kracht verliezen. Zo wordt er tussen het poortgebouw en het paviljoen een nieuw torentje gebouwd met erbovenop een tuin, een persoonlijke referentie van haar naar de toren in Luca, Italië. Maar het is een herinterpretatie, waar in Luca simpelweg een boom bovenop de toren staat zal het hier over een nieuw stukje tuin gaan. Een kleine suggestie aan de mensen buiten de omwalling van wat er zich binnenin afspeelt. Want ook de tuin wordt heraangelegd en het herontwerp hiervan zal een grote rol spelen in de opheffing van de fragmentatie. Hiervoor werd beroep gedaan op Piet Oudolf die we kennen van onder andere de aanleg van de New York Highline en het tuintje in Zumthor's Serpentine paviljoen. Momenteel werkt die tuin de fragmentatie sterk in de hand dankzij een aantal sterke scheidingslijnen zoals een restant van een oude stadsmuur en een spel van hoge hagen. Door deze weg te halen krijg je al snel nieuwe zichtlijnen en verbanden tussen de delen. Zo zou ook de privésfeer rond de woningen van de oud-begijnen moeten verdwijnen zodat ook zij deel uitmaken van dit nieuw stukje stad.

Deze gedachte zet zich verder in de uitwerking van de uitbreiding van het museum, die zal plaatsvinden op het stuk grond geschrant tussen het paviljoen en het jenevermuseum waar zich momenteel nog een schoolgebouw bevindt dat weldra zal worden afgebroken. Ook hier moet elke kamer en elke zaal een sterk beeld oproepen, de verhoudingen van de ruimten en het lichtspel tellen daarbij als uitgelezen middelen tot refereren. Zo noemt ze de vijver: een grote langwerpige zaal met een laag plafond die zich onder je voeten zal uitspreiden met een sterk dieptegevoel. De opheffing van de fragmentatie speelt ook hier weer, door het materiaalgebruik: een baksteenverband tussenin het rigide van het paviljoen en het oudere, met grotere voegen van de begijnwoningen zal als sluitstuk dienen in de omwalling. Wel worden er nieuwe openingen naar de straat gemaakt in deze uitbreiding maar telkens met verborgen zichten die nooit meer prijsgeven dan de achterliggende tuin.

Ook het gesprek loopt op zijn einde, het ontwerp is uit de doeken. We praten wel nog na over haar ideeën over de schoonheid, schoonheid die ze zou willen democratiseren. Ze lijkt er vast van overtuigd dat iedereen het recht zou moeten hebben in schoonheid te leven. En ze vraagt zich luidop af waarom de maatschappij en de architectuur een probleem lijkt te hebben met schoonheid. Ze doelt daarmee niet op oppervlakkige schoonheid die we in elke advertentie zien, maar op vertrouwen in proportie en ruimte op zich. Maar ze vraagt zich ook af wat de formule is van schoonheid, want er is zoveel wat de perceptie ervan beïnvloedt. Hoe iemand zich voelt die dag maar ook hoe en van waar je een ruimte binnentreedt heeft effect op je waarneming van de dingen. Ik kon haar spijtig genoeg geen hulp bieden.

We drinken nog een koffie en ze vraagt me iets te schrijven vanuit de impressie van de dag en het interview achterwege te laten. Liefst iets kort maar krachtig, ze voelt zich wat oncomfortabel bij het bombastische A3 formaat van Unité en is bang de luwte die ze nu nog kent te verliezen zoals ze dat bij Peter Zumthor zag gebeuren. En zo neem ik in bewondering afscheid van deze bescheiden architecte die toont dat de spotlights niet nodig zijn om haar dromen verwezenlijkt te krijgen.

Tekst Stefaan Jamaer
Beeld Francesca Torzo

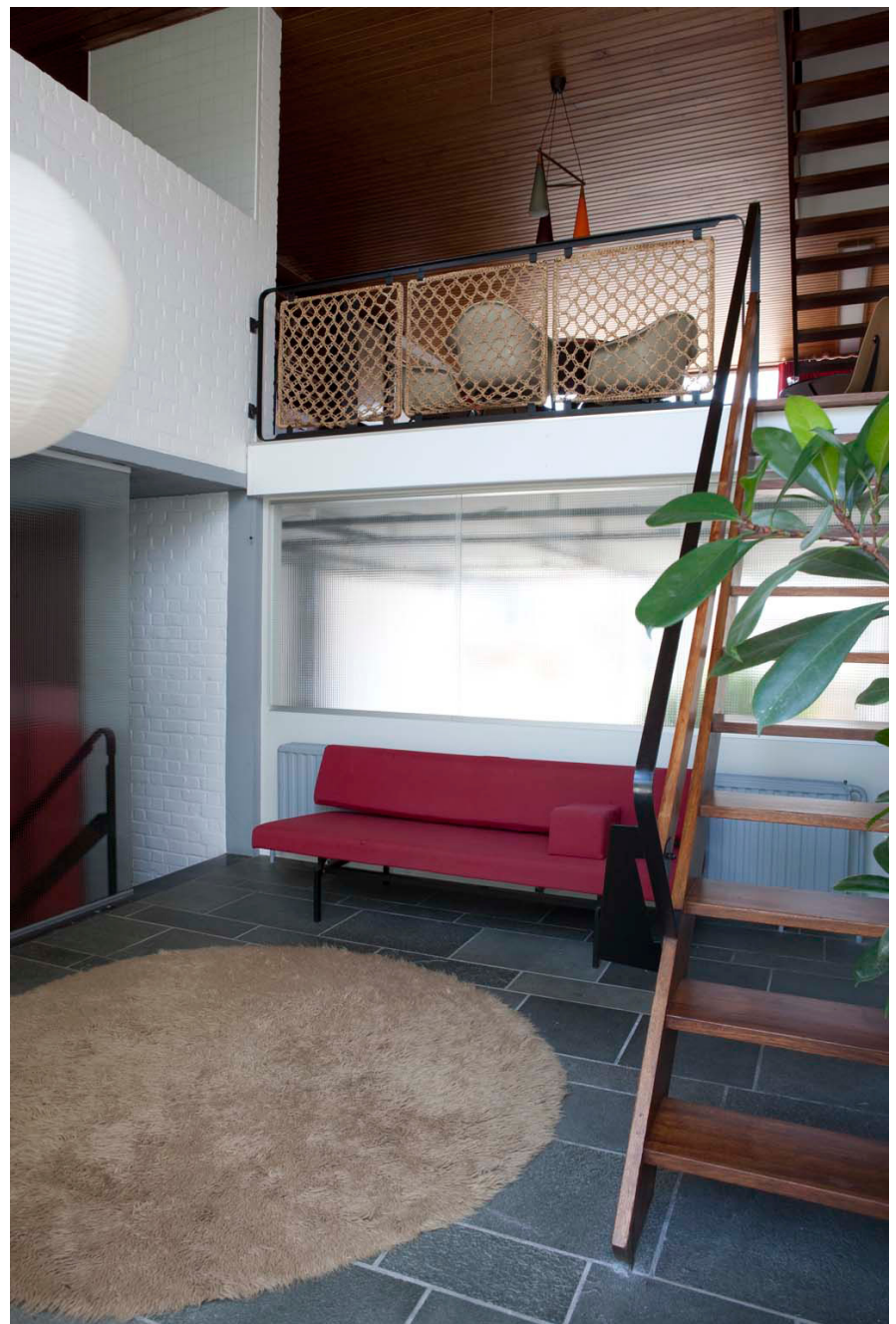

SVEN GROOTEN B-ARCHITECTEN

Op een druilerige dinsdagmiddag ergens middenin de paasvakantie, rijden we met de bus het centrum van Brussel uit, op weg naar het charmante optrekje van Sven Grooten, één van de vennoten van het bekende Belgische architectenbureau: B-Architecten. Een klein halfuurtje duurt de tocht, vooraleer de bus halt houdt en de chauffeur ons gebaart dat we onze bestemming bereikt hebben. We bevinden ons in een rustige wijk van Laken, tussenin de Koninklijke serres en de Heizel. "Iets té rustig", zoals Grooten ons later zal toevertrouwen, "Hiervoor woonden we in een loft in Antwerpen en het contrast met de omgeving hier kon bijna niet groter zijn. Het is een vrij saaie buurt, maar de woning is prachtig. De buurt waarin je woont vind ik dan ook van ondergeschikt belang. Het huis is waar het uiteindelijk om draait." En prachtig is het inderdaad. Reeds vanaf het begin van de straat kunnen we de juiste woning er zo uitpikken. Met haar grote glazen gevel, trapje naar de voordeur en zelfs bijpassend ontworpen brievenbus, springt de woning dan ook enorm uit het rijtje typische jaren '50-stijl huizen waar ze zich tussen bevindt.

"De reden voor dit atypische uitzicht ligt bij het feit dat de woning oorspronkelijk gebouwd was voor een fotograaf en deze zijn winkel en fotostudio vooraan, aan de straatkant had geplaatst", aldus Sven Grooten bij de hartelijke ontvangst. "De volledige buurt hier werd gebouwd na expo '58 en dit huis in het bijzonder werd ontworpen door de Belgische architect Willy Van Der Meeren. Van Der Meeren zelf woonde in een soort van tenthuis. Zijn hele leven lang toonde hij veel interesse voor prefabricatuur. Het idee in staat te zijn mensen de mogelijkheid te bieden om voor een appel en een ei een huis te kunnen kopen, boeide hem mateloos." Toen Grooten en zijn vrouw hoorden dat de woning te koop stond hebben ze dan ook geen moment getwijfeld. Ten tijde van de aankoop was het huis echter verschillende jaren in handen geweest van de uitbater van een schoonheidssalon die de volledige woning had mismeesterd en ondergedompeld in een bad van roze verf en beplating. Het was dan ook een heel karwei om ze terug in haar oorspronkelijke staat te herstellen, iets wat Grooten enorm hard nastreeft om zo de woning volledig eer aan te doen. Zo verving hij wel alle ramen die in het huis aanwezig waren door beter isolerende exemplaren, maar behield hij tegelijk hun oorspronkelijke verhoudingen en verdelingen. Ook de keuken en badkamer waren toe aan vervanging, maar de opfrissing werd steeds uitgevoerd, zonder Van Der Meerens oorspronkelijke visie uit het oog te verliezen.

Tijdens een kleine rondleiding doorheen de woning krijgen we dan ook een betere kijk op wat haar nu precies zo ingenieus en bijzonder maakt. We beginnen in de woonkamer die zich op de tweede of derde verdieping bevindt. Hoewel tellen in verdiepingen eigenlijk niet toepasselijk is in dit geval.

Dankzij het vele gebruik van splitlevels kon namelijk op een relatief kleine oppervlakte een enorme ruimtelijkheid verwezenlijkt worden. "Het huis telt eigenlijk zeven verschillende bouwlagen, zo intelligent in elkaar gepast dat het huis er optimaal zijn voordeel mee doet. In elke kamer van de woning kun je zowel samen als alleen zijn, afhankelijk van wat je op dat moment precies wilt. Je kan elkaar vanop verschillende levels zien of net niet zien, horen of net niet horen, samenzijn of je afzonderen,..." Het huis is transparant op zoveel verschillende niveaus dat het ook vele verschillende manieren van wonen mogelijk maakt." Zo ontwierp Van Der Meeren dik vijftig jaar geleden dus een woning die flexibeler en vooruitstrevender is dan veel woningen vandaag de dag.

Maar terug naar de woonkamer nu: buitenlicht valt er genereus binnen via grote ramen in de twee tegenoverliggende gevels. Een van de zijmuren is wit geschilderd en de drie overblijvende scheidende elementen zijnde nog een muur, vloer en plafond, zijn allemaal bekleed met verschillende bruintinten. Op het plafond zien we de voor de jaren '50 en '60 zo typerende houten lattenbekleding, op de vloer roodbruine rechthoekige tegeltjes en tegen de muur tenslotte een mooie, bijna kamerlange houten kast met ernaast een open haard. De kastdeuren werden vernieuwd maar natuurlijk in dezelfde donkere houtsoort als oorspronkelijk. Het frame van de kast zelf werd wel behouden en daar zijn in de groeven als je heel goed kijkt nog restjes van de roze verf van het beautycentrum te bespeuren. Patina die het geheel een knipoog naar het verleden verleent.

Op hetzelfde niveau bevindt zich ook nog een compacte, gerieflijke open keuken die via een vide uitkijkt over de zithoek een halve verdieping lager, waar het zontje dat net terug is gekomen van voetbaltraining naar de televisie zit te kijken. Alle leden van het gezin kunnen dus rustig hun ding doen zonder elkaar te storen, maar –niet onbelangrijk- ook zonder het onderlinge contact met elkaar te verliezen. Dat Van Der Meeren een architect van de details was, wordt duidelijk wanneer we de door hem ontworpen borstweringen van naderbij bekijken. Ze werden met veel geduld gehaakt uit een bruinig touw en zo tussen afstandhouders gespannen. "De borstweringen zijn hier reeds aanwezig sinds het prille begin, ze werden nooit vervangen en beginnen nu toch ernstige tekenen van slijtage te vertonen, erg jammer. Vooral omdat ik nog niemand ben tegengekomen die deze specifieke haaktechniek beheerst. Dus als je oma toevallig erg straf is in het maken van gehaakte borstweringen, geef je maar een seintje (lacht)."

Als we vervolgens de trap nemen naar boven komen we op de nachtverdieping. Daar bevinden zich drie slaapkamers en een badkamer. De slaapkamers worden aan weerszijden van de gang gescheiden aan de hand van grote, rode deuren die er verrassend hedendaags uitzien.

Maar na een korte navraag vernemen we dat deze deuren in dit opvallende design reeds vijftig jaar geleden in het ontwerp voorzien waren en dus zeker geen eigen aanvulling van Sven Grooten zelf zijn. Van Der Meeren blijft maar verwonderen. In de badkamer, die eigenlijk in een donker kamertje werd ondergebracht, valt ook verrassend veel licht binnen. Even dachten we dat Grooten het licht had aangeschakeld, maar nee hoor: via een grote lichtkoepel verscholen achter een plaat van melkglas wordt dit slimme effect verkregen.

“Ergens op deze overloop heeft Willy Van Der Meeren ook een aantal kasten voorzien in zijn ontwerp. Dat heb ik ontdekt na de studie van zijn oorspronkelijke plannen. De bedoeling is om deze op termijn ook in oorspronkelijke vorm op hun juiste plaats terug te reproduceren.”

Na een afdaling van helemaal bovenin de woning naar helemaal beneden, komen we in een gigantisch grote kelder die zich onder het terras met klein ingebouwd zwembadje, bevindt. “Dit was oorspronkelijk bedoeld als een donkere kamer voor de fotograaf. Hij kon zich hier bezighouden met de ontwikkeling van grote doeken en panelen en die dan via een doorgeefluik naar de garage en vervolgens zonder problemen naar buiten transporteren. Zoals ik al zei, probeer ik de hele woning zoveel mogelijk in zijn oorspronkelijke, prachtige staat te herstellen, maar als je mij zou vragen waar ik echt eens in de gedaante van architect zou willen ingrijpen, dan zou het wel hier zijn. Deze ruimte is gewoonweg fantastisch om een mooi gastenverblijf van te maken. Nu is het hier nog redelijk koel en vochtig, maar ik ben er sterk over aan het nadenken om een soort patio te maken die uit zou komen op het terras hierboven en daarrond dan paar mooie vertrekken vorm te geven. We nodigen graag gasten uit en het zou erg handig zijn mochten zij de mogelijkheid hebben om na een lange avond gezellig keuvelen gewoon te blijven overnachten. Op dit moment wordt de ruimte toch enkel gebruikt als bergruimte of om de kinderen te leren fietsen of te laten spelen, dus het zou perfect mogelijk zijn.”

Als we dan weer een beetje stijgen, komen we terug op het niveau van de voordeur, het niveau met de grote glaspartij. Hier vinden we Grootens bureau. Het is dan ook zijn favoriete kamer in het huis. Dankzij de glazen gevel en een paar kleine schuifraampjes die uitgeven op de zithoek, kan Grooten er zowel rustig werken, als een beetje het overzicht op de omgeving bewaren. De vloer bestaat uit mooie zwart-witte natuurstenen tegels. Tegen het witte plafond hangt een zwart houten raster. “Ik weet ook nog niet erg precies waar het voor dient, ik gok op een verlichtingselement. Dat moet ik nog eens proberen achterhalen.”

De kamer baaft echt in het invallende licht. “Het is zelden dat je zoiets vindt als hier: glas dat van gevel tot gevel wordt toegepast. Het enige nadeel is dat ik 's avonds met de lichten aan een beetje in een etalage zit te werken. Logisch ook, aangezien het ontworpen is als een etalage. Maar dat is gelukkig eenvoudig op te lossen: ik werk meestal gewoon bij kaarslicht. Hoewel gordijnen ofzo natuurlijk ook een oplossing zouden kunnen bieden natuurlijk (licht). Maar daarnaast is deze ruimte echt fantastisch. Alleen al de verhoudingen zijn echt uniek. Kamers die én vrij hoog, én vrij diep én vrij breed zijn, waar vind je dat nog? Het huis is echt een kind van zijn tijd, daarom hou ik er ook zo van: de textuur ervan draagt een gevoel van menselijkheid uit.”

Opvallend in de volledige woning is ook het aanwezige meubilair: “Een samenraapsel van wat ouder meubilair waar een verhaal achter zit”, aldus de architect. Maar dan toch een samenraapsel dat wonderwel perfect bij elkaar past. Het is ook meubilair dat mooi samengaat met de sfeer van het huis: oud maar zeker niet voorbijgestreefd, integendeel; eerder een compleet nieuw, modern leven ingeblazen. Grooten vindt dit ook erg belangrijk: “Meubilair van IKEA bijvoorbeeld vind ik ethisch onverantwoord. Ik geloof niet dat het mogelijk is: gebruiksvoorwerpen aanbieden tegen zulke lage prijzen. Daar móeten ergens onderweg in het productieproces toch mensen op een of ander manier onder geleden hebben. Dan betaal ik liever wat meer voor meubels waarvan ik zeker ben dat ze eerlijk gemaakt werden. Of ik dan ook niets van IKEA heb staan in mijn woning? Nee. Of wacht, die zitbank hier in mijn bureau, die komt geloof ik van IKEA (lacht). Ach, ontsnappen kan je er bijna niet aan, maar ik probeer het toch tot een absoluut minimum te beperken.”

Zo is ook het tafeltje dat zich in zijn bureau bevindt, van de hand van architect Van Der Meeren zelf. Deze was namelijk naast architect, een fervent meubelontwerper. Toen Grooten de woning kocht werd hij dan ook gebeld door een vrouw die verschillende meubelstukken van Van Der Meeren had staan, waarop hij besloot dat ze dan ook niet mochten ontbreken in het geheel. Samen met een rechthoekige plaat met verschillende foto's van het oorspronkelijke gezin dat het huis bewoonde, die ten huize Grooten erg gekoesterd wordt. “Als ik ooit verhuis, laat ik die plaat sowieso achter, ze hóórt gewoon bij het huis.”

Een eventuele drang om een zelf ontworpen bouwwerk te bewonen, heeft Grooten niet. “Goed en kwaliteitsvol wonen betekent vandaag de dag nog precies hetzelfde als vijfduizend jaar geleden toen mensen in grotten gingen wonen om zich te beschermen. Een woning moet geborgenheid uitstralen, een nest zijn. Deze woning heeft dit allemaal voor mij, dus voel ik niet de drang dat te veranderen. Ik zie mezelf gerust oud worden in deze woning, hoewel ik ook wel iemand ben die af en toe eens nood heeft aan verandering. Mijn droomwoning bevindt zich in gedachten nog steeds ergens hoog in de Alpen.”

Dat het kantoor van B-Architecten zich eigenlijk relatief ver bevindt (in Antwerpen nvdr) is geen issue: “Afstanden zijn relatief: met de auto sta ik 's morgens van hieruit sneller in Antwerpen dan in het centrum van Brussel waar alles dan potdicht zit.”

Als ik vlak voor het buitengaan nog eens pols naar de reden waarom Grooten voor architectuur koos, wat hij nu precies interessant vindt aan het vak, antwoordt hij: “Als architect moet je vele petten hebben: je moet creatief zijn, rekening houden met het economische, het sociologische, psychische, technische,... Je moet kunnen discussiëren op verschillende niveaus, zowel met een bouwvakker als met een minister. Het is die veelzijdigheid die mij in het beroep van architect aansprak.”

En het is ongetwijfeld ook die veelzijdigheid in architectuur die ons heeft gecharmeerd bij ons bezoek aan zijn woning.

Tekst: Valérie D'Haese
Beeld: Diane Hendriks en Muriel Verbist, uit 'Belgische architecten en hun huis', uitgeverij Luster

BART EN PIETER TUINARCHITECTEN

Bart Haverkamp en Pieter Croes zijn tuinontwerpers die naar eigen zeggen hun werk gefocust hebben op het ontwerp van daktuinen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat ze ook reguliere tuinen ontwerpen. Gevestigd in Antwerpen hebben ze elke lente een overvloed aan werk. Als de hormonen van de mensen op hol slaan in het voorjaar is de tuin of het dak ineens van levensbelang. Deze editie gaan we met Op eigen bodem in eigen bodem. Neem je schop en laarzen en zet je in de natuur terwijl je dit leest.

Groen in de stad is als bezoeker te zien in de stadsparken en hier en daar sieren enkele bomen het straatbeeld. Maar er gaat een ware wereld van planten en tuinen verborgen achter de statische gevels en op de daken. Het is fascinerend de stad te aanschouwen vanuit een nieuw standpunt. Plekken die menig student onder ons kent, gezien vanaf de straat, nu gezien vanaf enkele geweldige daktuinen. Het zijn de ultieme oases in de stedelijke drukte. Waar de stad de snelheid van een hardloper evenaart, wandelt de natuur rustig voorbij. Vanop sommige tuinen waan je je werkelijk koning van de stad.

Een anoniem project biedt een leuk zicht op de Politietoren in Antwerpen, ook wel bekend als de Oudaan van architecten Renaat Braem en Juul De Roover. De betonnen brutaliteit wordt geneutraliseerd door het groen, terwijl ze in het standaard straatbeeld versterkt wordt door de stenen omgeving.

Een indrukwekkend zicht heb je vanaf de Agence Maritime Internationale aan de Sint-Katelijnest. Dit statige eclectische gebouw biedt meer dan een mooie gevel. De ideale ligging in het historische centrum zorgt voor enkele interessante uitzichten. Het werk van Bart en Pieter bestond erin een dakterras te ontwerpen voor het gebouw. Vanaf dit terras zie je de kathedraal van Antwerpen en de Boerentoren in volle glorie boven de stad uittorenen. Langs de achterzijde kijk je op het enorme glazen dak van de Antwerpse Handelsbeurs, een schitterend voorbeeld van neogotiek en spijtig genoeg de zondebok van een politiek en financieel spelletje over erfgoed.

Hun expertise is natuurlijk niet beperkt tot het ontwerpen van terrassen maar omvat een diepgaande kennis over de flora. Het is fantastisch in een stad te kunnen genieten van een eigen stukje paradijs. Een troef voor succes is een goede flexibiliteit en creativiteit om tot een goede oplossing van een ontwerpprobleem te komen. Net zoals in een architectuurproject zijn smaak en kapitaal belangrijke factoren voor het ontwerp, daarenboven werk je in een gebouwde omgeving zonder bestaand groen met constructieve voorwaarden.

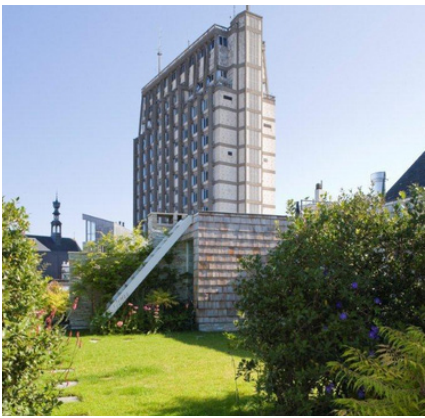
Zelf wonen Bart en Pieter in een stadsloft. In hun eigen plek mag groen natuurlijk niet ontbreken. Een zuiderse stadstuin zorgt voor een vakantiesfeertje. Ook hebben ze een vakantiehuisje waar ze zich volledig kunnen terugtrekken in de natuur. Een stressless plek los van het drukke leven in de stad en bovenal los van het werk. Tweederde van de tijd brengen ze door in hun vakantiehuisje.

Binnen de daktuinen kan je alle kanten op. Heb je het liever klassiek of eerder wild? Een plek om te relaxen is het zondermeer.

Tip voor de geïnteresseerde lezer: kijk bij je volgende bezoek in Antwerpen eens naar boven. Soms verraden overhangende struiken en bomen de aanwezigheid van een daktuin. Misschien maak je wel nieuwe vrienden en heb je een plek in de stad om te genieten van de natuur. Heb je helemaal geluk zit je misschien in een echte 'Bart en Pieter'.

Tekst Wouter Antonissen
Beeld Wouter Antonissen & coffeeklatch.be
www.bartenpieter.be

OP VISITE

BIJ GEERT VERBRUGGEN

Na even zoeken, zijn we in de Wetstraat in Antwerpen, op enkele minuutjes wandelen van het Centraal Station, als je de weg weet tenminste. Wat was het huisnummer nu ook al weer? Rats vergeten! Toch valt er iets op in de straat: het grijze straatbeeld krijgt kleur door enkele planten voor een fraaie gevel van een burgerhuis. Nieuwsgierig wandelen we erheen en meteen hebben we succes. Naast de deur hangt een klein bordje met daarop: Bed & Breakfast Ceder. We bellen aan bij Geert Verbruggen, architect. Althans dat is wat de deur ons probeert wijs te maken.

Geert Verbruggen is een creatieve duizendpoot, schilder, danser, tekenaar en misschien binnenkort wel poëet of muzikant. Maar wat brengt ons hier? Architectuur, het vuur dat de wereld draaiende houdt, is wat ons drijft. Misschien overdrijf ik nu een beetje, maar desalniettemin komen we voor een verhaal dat ergens ons gemeenschappelijke interessegebied raakt. Zoals de deur ons al heeft verteld, is Geert ook architect; of beter gezegd, was. 7 jaar geleden heeft hij beslist te stoppen met architectuur.

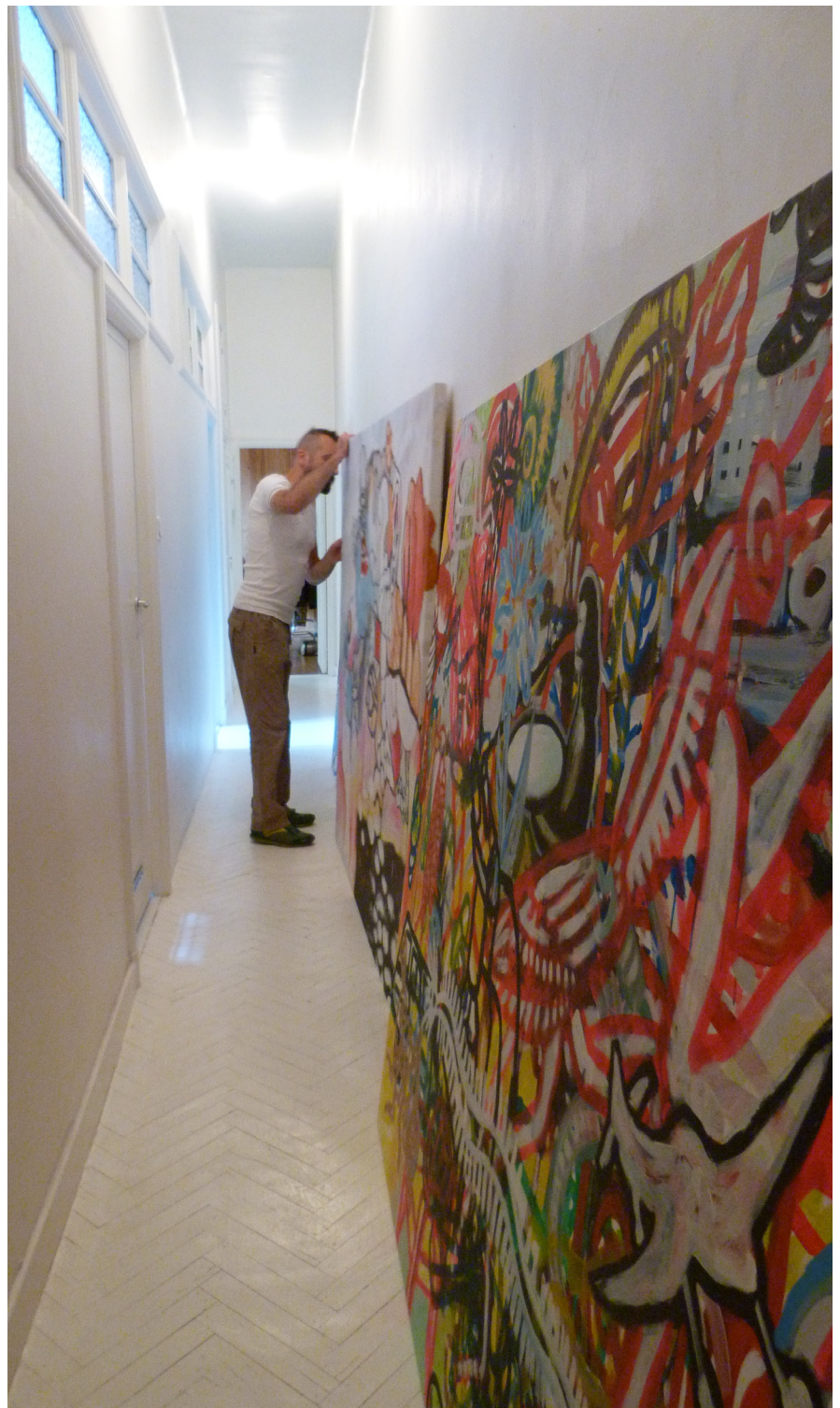
De deur opent en een goedgemutste Geert laat ons binnen. –“Ik heb me al wat voorbereid op vragen waarom ik gestopt ben als architect”, grapt hij. Daar gaat onze eerste vraag. We worden vriendelijk begroet door Geert's partner Geert en zetten ons in zijn atelier. Er is geen ontkomen aan dus beginnen we met de meest voorspelbare vraag: –“Waarom bent u eigenlijk gestopt als architect?” Na een carrière van 23 jaar won de routine het gevecht van de impulsieve ambitie. Het keerpunt was 7 jaar geleden toen hij na een dag vergaderen over de verbouwing van de Munt in Brussel thuiskwam. Het logge dossier sleepte al enkele jaren aan en ontwerpen moest plaats maken voor regels en protocol. Om te ontsnappen aan de drukte, trok Geert zich terug in het Park Spoor Noord. Na een tijd diep nadenken besloot hij de handdoek in de ring te gooien.

17 jaar werkte hij bij Veelaert Architecten, onder leiding van Jan Veelaert. Binnen het 13-koppige bureau vervulde hij een zeer prominente rol. Wat echter niet voor hem was weggelegd, was het commerciële aspect. Terwijl dit nodig was voor het binnenhalen van projecten. Maar ieder zijn talenten, en bij Geert waren dat schetsen en ontwerpen. De laatste 6 jaar heeft hij versleten als projectarchitect en bureaucoördinator bij B-architecten waarvoor hij meewerkte aan de Munt.

De zee van tijd die is vrijgekomen, vult Geert hoofdzakelijk met het runnen van hun bed & breakfast, schilderen en hedendaagse dans. –“Dans was iets compleet nieuw. 4 jaar geleden ben ik begonnen met lessen hedendaagse dans. Je leert er op een nieuwe manier omgaan met je lichaam.” Maar zijn grootste bezigheid is volgens ons toch schilderen. Zijn atelier is dan ook goed gevuld met ezels en doeken en geniet van een quasi constante aanwezigheid van hun kat Poesie (of Pussy), oorspronkelijk Brigitte genaamd.

Er staat werk waar hij al lange tijd aan werkt en werk waar hij recent mee is begonnen. “Koekoek!” klinkt het klokslag 10 uur. Het atelier ligt in het verlengde van de woonkamer die net als het atelier goed voorzien is van eigen kunst. Hier liggen enkele van zijn eerste schilderijen, portretten en tekeningen. Ook een grote collectie cd's siert het interieur, waarop Geert enkele lades opentrekt die propvol albums zitten. –“Toen ik nog architect was, kon ik me dit nog permitteren en kocht ik wekelijks 3 of 4 nieuwe cd's. Nu is dat allemaal wat anders.” We krijgen een snelle chronologische rondleiding door zijn werk. Portretten behoren tot zijn eerste werken. Omdat ze gebaseerd zijn op bestaande foto's zijn ze naar eigen zeggen minder spontaan en meer technisch. –“Ik kon natuurlijk niet altijd portretten blijven schilderen en ben dan beginnen experimenteren. Kleine doeken, grote doeken. Momenteel werk ik hieraan.” en hij wijst op 3 grote doeken die met duimspijkers in de muur zijn bevestigd. –“Eerst schilderde ik altijd thuis en dat bepaalt sterk wat je schildert. Soms ben ik dan in de natuur gaan schilderen en ook in een leegstaand gasthuis, wat dan telkens verschillende resultaten oplevert.” Hij tovert ook een mooie collectie tekeningen boven. Tachtig tekeningen heeft hij gemaakt voor een tentoonstelling. Tekenend is rustig, beheerst en verfijnd, en elke lijn is bepalend. Bij schilderen krijgt het gevoel de bovenhand.

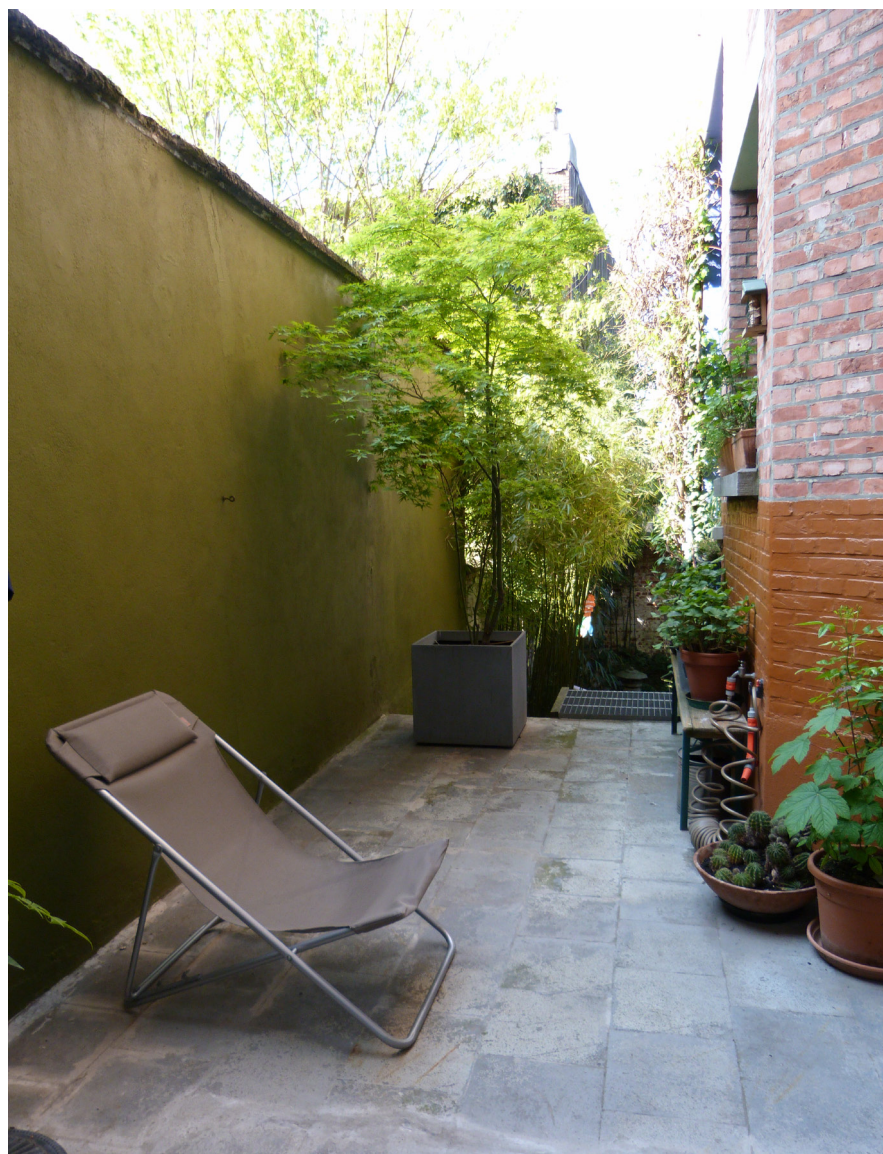
Ondertussen hebben de gasten van hun B&B zich bij in de kamer gevoegd. Een jong Nederlands gezinnetje dat al voor de derde keer is blijven logeren, komt afscheid nemen na een geslaagd verblijf. Italianen, Amerikanen en allerlei andere nationaliteiten hebben al van hun gastvrijheid kunnen genieten. –“We hebben niet graag dat mensen spontaan aanbellen om te logeren. Daarom hangt er ook maar een heel klein bordje naast de deur.” 95% van de gasten zijn sympathiek en dat is natuurlijk altijd mooi meegenomen. Nu we toch rechtstaan, beslist onze gastheer dat het een goede gelegenheid is om een rondleiding te geven door het huis en de B&B.

Het oude burgerhuis is verdeeld in vijf appartementen waarvan de onderste twee in bezit zijn van Geert en Geert. We bevinden ons momenteel in het bovenste appartement, hun eigen woning. Een smalle gang loopt van de straat helemaal tot achter in de woning en verbindt alle ruimtes. Respectievelijk wandel je voorbij de woonkamer, het atelier, de keuken, enkele grote schilderijen en de badkamer om vervolgens in hun slaapkamer te komen. Elke ruimte heeft zijn eigen identiteit en je ziet duidelijk de handdruk van een rasechte architect. Opvallend is de witte plankenvloer in contrast met de parketvloer in de woonkamer. –“De vorige eigenaars hadden een hond die heel de parket kapot had gebeten. We hebben dan ook beslist op die weg te halen.” De badkamer bestaat uit een groot meubel dat alle voorzieningen omvat.

De slaapkamer is volledig ingepakt met houten beplanking. Het maakt van de kamer een warme en knusse ruimte. Het hout is bewust onafgewerkt gelaten, waardoor de authenticiteit behouden blijft. Hier en daar zie je nog voetstappen en potloodlijnen op het hout van tijdens de plaatsing. Naast de slaapkamerdeur hangen 2 van de 80 tekeningen die we al eerder hebben gezien. –“Deze twee heb ik verkocht.” –“Verkocht? Waarom hangen ze dan hier?” De koper was natuurlijk niemand minder dan Geert, Geert's partner.

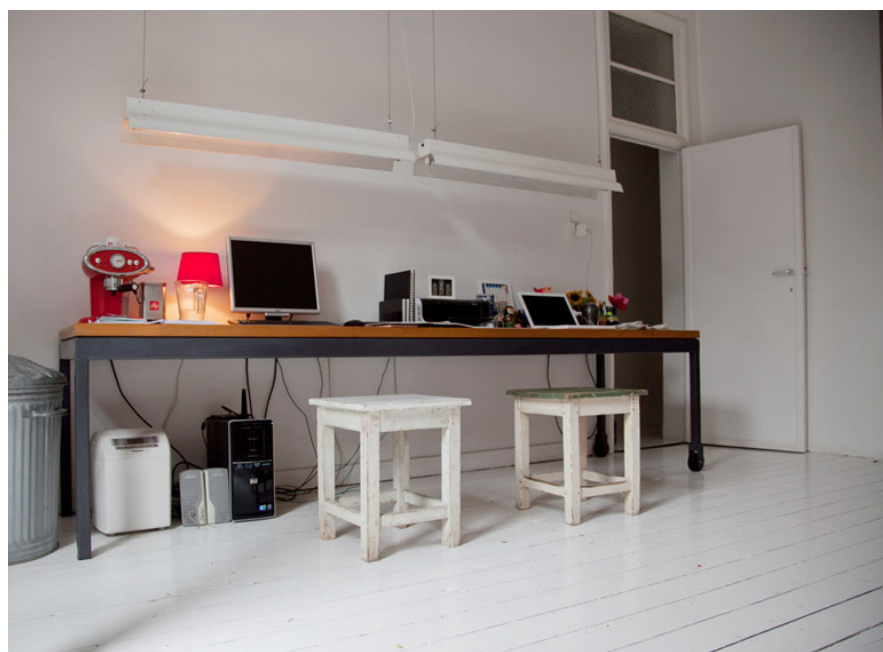
Op naar de B&B! Het is geen klassieke bed & breakfast waarbij je een kamer huurt en 's ochtends met z'n allen de ontbijt tafel deelt. Het onderste appartement herbergt de B&B en is integraal te huren, inclusief keukentje, waar je gezellig met z'n twee (of meer!) kan ontbijten. Je bevindt je hier in de oude bediendenvertrekken van het burgerhuis, half ondergronds. Voor Geert en Geert eigenaar waren van dit appartement, woonde er een oud vrouwtje. Na een onfortuinlijke val met fatale afloop kwam de woning leeg te staan. De rest van het verhaal spreekt voor zich: ze kochten het appartement en transformeerden het tot een atypische B&B. Het is moeilijk het appartement kort en bondig te omschrijven, dus ik laat het aan jou over om zelf eens een kijkje te gaan nemen. Het enige wat je hiervoor moet doen, is contact opnemen met Geert Verbruggen en het appartement boeken voor een weekendje. Hiervoor betaal je slechts 80 euro per nacht, ontbijt inclusief. Opvallend is dat er in dit appartement geen kunstwerken van Geert zelf hangen. –“Er hangt hier een groot doek met de skyline van New York, en dat vind ik eigenlijk ook wel mooi!” Toch zou een echte Verbruggen niet misstaan in de gezellige woonkamer van het appartementje.

Een van de grootste troeven van hun stadswoning is de charmante stadstuin. Slechts enkele vierkante meters groot maar met een enorme impact. Het is de ideale speeltuin voor Brigitte maar het is voornamelijk een oase van rust, los van het drukke stadsleven. Dit is ook de indruk die je krijgt als je de woning betreedt. Enerzijds heb je de grijze straat en de stad en anderzijds de openheid en kleur in hun woning en tuin. Een minpuntje: achter hun tuin, tenmidden het woonblok, heeft kinderdagverblijf Brabbel zijn deuren geopend. Schilderen met de deur open, of rustig in de tuin genieten van de rust werd plotseling een stuk onaantrekkelijker met het constante gehuil van kleuters, peuters en baby's op de achtergrond. –“De titel van een van de schilderijen in de gang is: How to draw(n) children. Op een dag was ik aan't schilderen in het atelier met op de achtergrond het gehuil van het kinderdagverblijf. Ik had net een boekje doorgenomen: How to draw children.” Het resultaat is een meer toepasselijke variant in abstracte vorm.

We zetten ons nog een laatste keer in het atelier: –“Heb je nooit terug willen beginnen werken als architect?” –“Nooit!” Maar architect ben je natuurlijk voor altijd. Na een carrière van 23 jaar heb je een mooi oeuvre bijeen gebouwd. –“Bovendien kan je je ook niet uitschrijven uit de Orde (van architecten). Je kan je enkel op tijdelijk inactief zetten.” De koekoeksklok in het atelier koekoekt klokslag 11 uur en onze gastheren moeten zich klaarmaken voor een tripje Hoge Veluwe in Arnhem. Het is pas kwart na 11 als we de woning verlaten na een leuk bezoekje. We beloven nog eens terug te komen met een Unité en nemen afscheid van onze gastheer. De deur klikt in het slot en maakt ons nog een laatste keer wijs dat we net het huis van Geert Verbruggen, architect hebben verlaten.

Tekst Wouter Antonissen
Beeld Wouter Antonissen & coffeeklatsch.be

LAUSANNE 46°31'19"N, 6°38'01"W

EPFL

Zicht op de Alpen, Lac Léman op de voorgrond; geen slechte ligging voor een universiteit. De campus van de Ecole Polytechnique Fédérale de Lausanne wordt gestructureerd door een geknikte voetgangersas waarlangs lesgebouwen zich vertakken. Uitzondering op dit schema is het Rolex Learning Center; visitekaartje van de EPFL en ondertussen verboden onderwerp voor elke paper. Het RLC, ontworpen door SANAA, dient als bibliotheek, studieruimte en onvermijdelijk ook toeristische trekpleister. Het gebouw is opgevat als één grote ruimte waarin de scheiding tussen verschillende functies wordt verwezenlijkt door dak en vloer te golven. Licht wordt door middel van cirkel- en eivormige patios en een volledig beglaasde buitengevel het gebouw binnengeleid.

De campus is bezaaid met kleine cafeetjes, cafetaria's en restaurants, waar al even vaak wordt gewerkt als gegeten. Met daarnaast nog een winkel, een wekelijkse versmarkt, een postkantoor en een bank op locatie is er bijna geen reden meer om nog een stap buiten de campus te zetten.

Op de campus is dan ook onophoudelijk een studentenmassa aanwezig. Op wekdagen wordt gewerkt tot de laatste metro vertrekt en ook in weekends is de campus niet onbemand. De EPFL vormt nu eens het decor van technologiebeurzen, dan weer de dansvloer van festivals en fuiven.

De EPFL heeft duidelijk geld en dat maakt het leven van de student-architect net wat gemakkelijker. Aan het begin van het semester krijg je niet enkel een ontwerpgave toegewezen, maar ook een eigen bureau dat al gauw je thuisbasis op de campus wordt. Van de studenten worden meerdere presentaties per semester verwacht, wat niet steeds gelegen uitkomt, maar wel toelaat je eigen voortgang en die van het atelier goed te volgen. Printen vormt alvast geen bron van stress bij een deadline. Met de plotters van de universiteit kun je nog printen een kwartier voor je presentatie. Kers op de taart is het maquette-atelier, dat onder andere beschikt over een houtbewerkingsatelier, plaasteratelier, laser en digitale cutters.

LAUSANNE

Lausanne is niet bepaald een mooie stad. De topografie van de stad maakt het centrum onoverzichtelijk en ingewikkeld. In Lausanne-Flon bereikt deze complexiteit zijn climax. Dit voormalig industriegebied, een vallei binnen de stad, behoort nu tot hartje Lausanne. Het is georganiseerd op drie verschillende niveaus die worden verbonden door een labyrint van horizontale en verticale circulatie. Ondergronds verbinden metro's Flon met de rest van de stad. De bovengrond wordt gevormd door een commercieel centrum en uitgaansbuurt dat overkeken wordt door voetgangers- en verkeersbruggen die beide zijden van de vallei verbinden.

Hogerop gelegen is het historische centrum van Lausanne. Van aan de kathedraal heb je een schitterend zicht over de stad en de omgeving. De kathedraal is opgetrokken in gotische stijl, maar verwacht geen weelderig stenen kantwerk. Ze is massief en sober volgens de protestantse doctrine. In 1874 onderging ze een renovatie onder leiding van Viollet-le-Duc. Dagelijks wordt door de "kathedraalswacht" tussen 22u en 2u het uur vanaf de de toren geroepen, een traditie die terug te traceren is tot 1405. Op zonnige dagen is het echter aan te raden om af te zakken naar de oevers van Lac Léman. Hier ontspant Lausanne zich. Ze gaat joggen, zwemmen, roeien of zeilen, of gewoon wat liggen niks, frisbeeën, 's avonds een barbecuetje aansteken.

LAC LEMAN

Langs de oevers van Lac Léman, ten oosten van Lausanne, liggen de wijngaarden van Lavaux. Het gebied is door UNESCO opgenomen in de werelderfgoedlijst omwille van de invloed die de traditionele wijnbouwcultuur heeft uitgeoefend op het landschap. De flanken van de bergen vormen een cascade van terrassen begroeid met wijnranken. In de herfst kun je hier wandelen in een schitterend landschap van geel en oker getinte velden afgewisseld door kleine middeleeuwse dorpjes.

Eén van deze dorpjes, Cully, vormt in de vroege lente het terrein van het Cully Jazz Festival. Een week lang spelen kleine en grote bands op verschillende locaties in het dorp. Kelders worden omgevormd tot tijdelijke cafés, tenten worden opgetrokken in tuinen, de nauwe straatjes worden overspoeld met eet- en drinkstandjes.

Aan het oostelijke uiteinde van Lac Léman ligt Montreux, waar rond kerstmis de jaarlijkse kerstmarkt plaatsvindt. De oevers van het meer worden afgezoomd door houten chaletjes die allerlei handgemaakte spulletjes uitstallen en plaatselijke specialiteiten aanbieden. De kerstmarkt is het meest betoverend wanneer het donker wordt en miljoenen lichtjes het geheel verlichten.

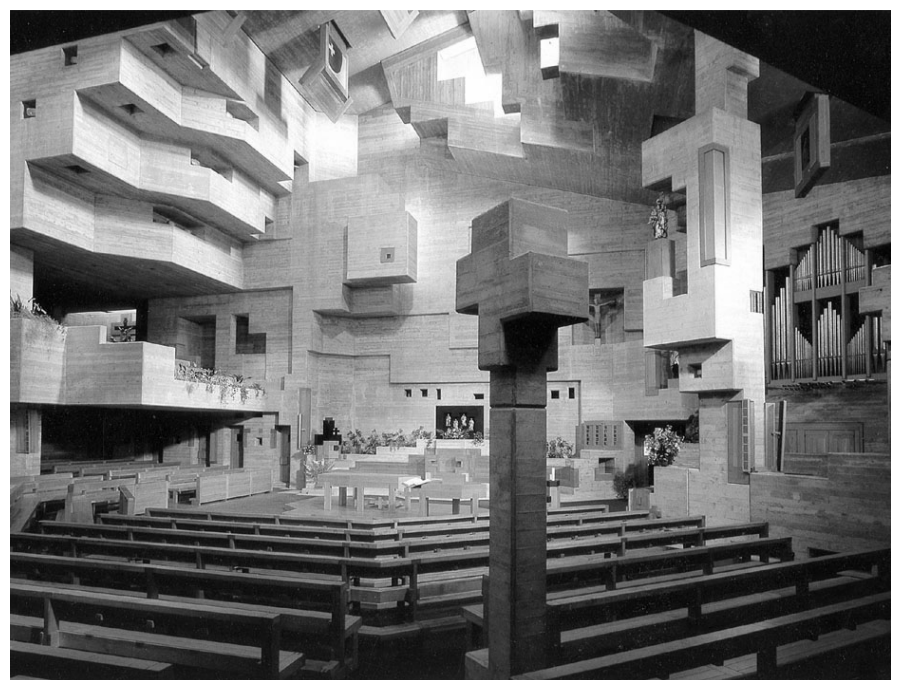

De Alpen hebben ook een aantal architecturale verrassingen. Verstoppt in het bergdorpje Hérémece, niet ver van Sion, staat een opmerkelijke kerk van Walter Förderer. Het kleine dorpje met voornamelijk houten chalets wordt opgeschrikt door een brutalistische betonnen constructie. Het interieur wordt versierd door geometrische motieven en overhangende betonnen volumes.

Het andere uiteinde van het meer wordt begrensd door Genève, één van de meest dure steden ter wereld waar de grootste deeltjesversneller ter wereld gebouwd is. Minder bekend is La cité du Lignon langs de oevers van de Rhône, een spectaculaire operatie in de na-oorlogse woningbouw en tegenwoordig onderwerp van een enorm renovatieproject. Le Lignon telt drie gebouwen en biedt plaats aan 10 000 inwoners.

Excuseer? De site wordt gedomineerd door een continu gebouw van een kilometer lang, een geknikt lint dat opmerkelijk goed weet op te gaan in zijn omgeving. Daarboven torenen twee flatgebouwen uit, van 26 en van 30 verdiepingen. In de jaren zestig had Genève te maken met een accuut huisvestingsprobleem. Le Lignon werd ontworpen vanuit een economische logica en haalde zijn inspiratie bij Le Corbusier; met appartementen die licht nemen langs beide gevels en een genereus zicht bieden op de omgeving. Het complex telt daarnaast ook een aantal scholen, winkels en kerken en beschikt daarmee over alle voorzieningen om autonoom te kunnen functioneren.

LES ALPES

Aan de overzijde van Lac Léman en ten oosten van Lausanne liggen de Alpen. Van mei tot oktober kun je prachtige wandelingen ondernemen naar bergtoppen en gletsjers. De rest van het jaar wordt er geskied.

LA SUISSE

Verder van huis valt nog meer te beleven en te bezien. In Duitstalig Zwitserland wordt continu gebouwd en met enorme bouwbudgetten. Tessin, het Italiaanssprekende kanton, is naar het schijnt even indrukwekkend, maar is voor mij nog onbekend terrein.

Tekst Laurens Dekeyser
Beeld Laurens Dekeyser, Mathias Pierlinck, Claude-Michaël Mevs

deSingel

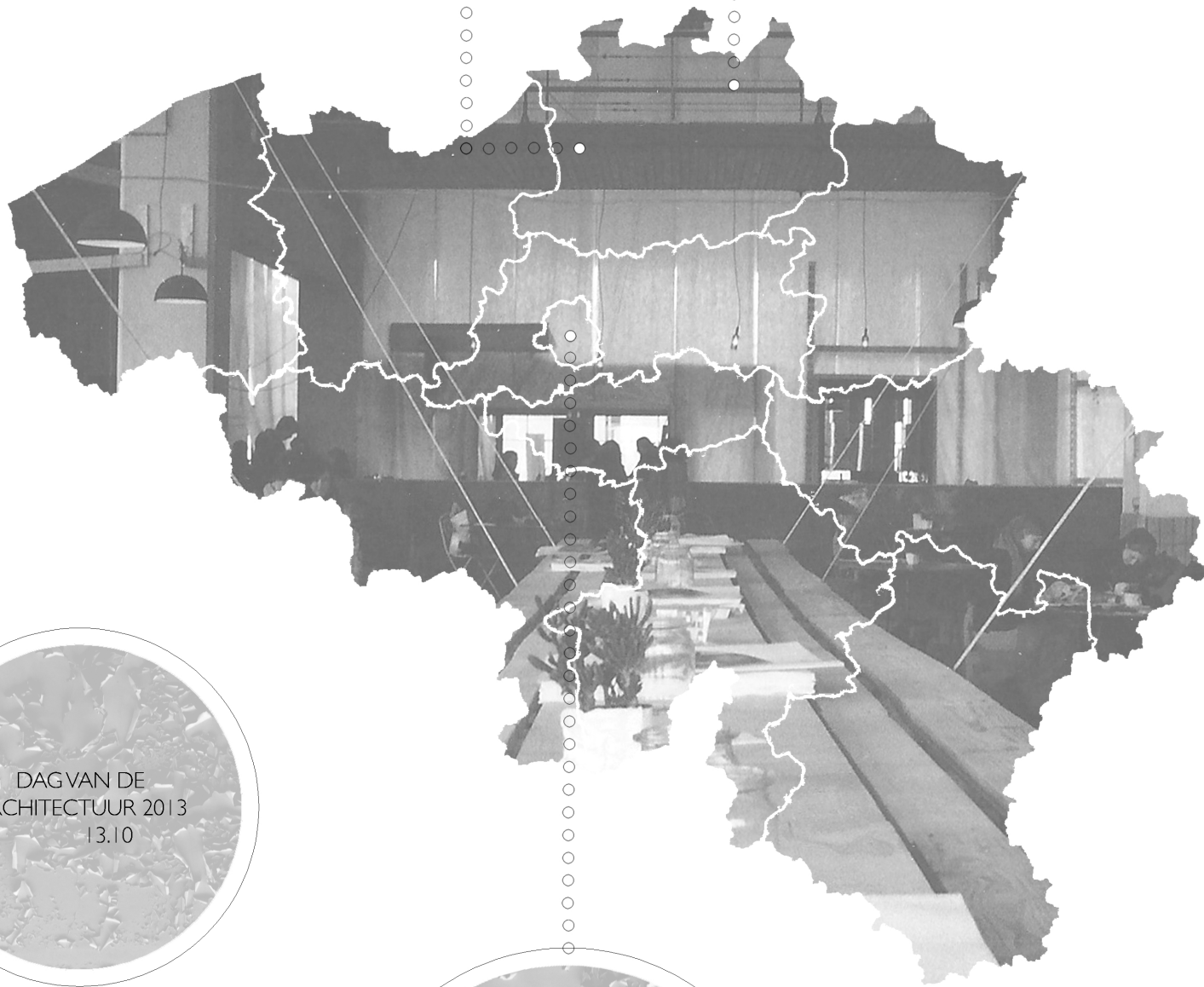
RONDLEIDING 2013-2014
08.09 – 06.01

BUREAU BAS SMETS
26.09 lezing
27.09 – 05.01 tentoonstelling

STUDIO BROOKLYN
15.10 lezing
16.10 – 05.01 tentoonstelling

DE WARANDE
SINCE 1777

WEG VAN VLAANDEREN
18.05 – 25.08

DAG VAN DE
ARCHITECTUUR 2013
13.10

**BO
ZAR
EX
PO**

in Paleis voor Schone Kunsten

GRAFTON ARCHITECTS
04.06

BOB VAN REETH
05.09

RISSE
DISSER

